

CHILE BULLETINEN

Nr 3/90

Arg 18

Pris 10 kr

Redaktion:

Rosemarie Andersson, Margareta Björling,
Ingvar Enghardt, Ulrika Johansson och
Jonas Ljungstedt.

Ansvarig utgivare: Margareta Björling

Tryckeri: Tryckop, Stockholm

Pressläggning: 17 oktober 1990

Omslagsfoto: Rasmus Sönderriis

Finns en ljusare framtid i
sikte för barnen i Chile?

Prenumerationspris: 50 kronor för 4 nr

(Myndigheter och institutioner: 70 kr)

Betala på pg 504 88-5, Chilebulletinen.

Stödprenumeration: 100 kronor

Medlemskap i Chilekommittén inkluderar

prenumeration på Chilebulletinen. Betala

150 kr på pg 88 72 33-5 (100 kr för

studerande och pensionärer)

Adressändringar sändes till:

Chilekommittén, Box 622,
101 32 Stockholm

CHILEKOMMITTÉN

Adress: Box 622, 101 32 Stockholm

Telefon: 08/40 53 04

Besöksadress: Solidaritetshuset, Barnängs-
gatan 23

Chilekommitténs paroller:

Stöd återuppbyggandet av demokratin

i Chile! Frige de politiska fångarna!

Bekämpa imperialismen!

Chilekommitténs insamling

Pg 65 39 28 - 2

Chilekommitténs verksamhet

(solidaritetsarbetet i Sverige)

Pg 88 72 33 - 5

Ur innehållet:

September är för chilensarna en månad laddad med känslor. Den 11 september utsågs av Pinochet till nationell helgdag, ett förhållande som de folkvalda försökte ändra på i år men inte lyckades med. Samtidigt grävs sanningen om diktaturen fram, lik för lik, ur den chilenska sanden.

Anna-Karin Gauding ger en inte alldeles problemfri bild av det politiska läget.

Och folkets tålmod är stort, men har en gräns. Kraven på förändringar är en brännande fråga också för Arturo Martinez, en av den chilenska arbetarrörelsens främsta förkämpar, som David Isaksson träffat. Arturo menar att svenska storföretags skogssköp i Chile måste leda till facklig samverkan länderna emellan.

Också Martin Arovén tar upp det arv som 16 års barbari lämnat åt den nuvarande chilenska regeringen att reda ut, om den vågar! Skall Chile åter bli ett civiliserat land krävs att de mänskliga rättigheterna erkänns fullt ut.

Det är en märklig bok, boken om UBV-volontären, prästsonen från landsbygden kring Varberg, som tog livets och medmänniskornas öde så på allvar att det inte gavs någon undanflykt. Svante Grände hette han. Det är gott att veta att ord som solidaritet, ödmjukhet, mod och handlingskraft inte bara finns som slagord eller poesi. Någon gång tar de mänsklig gestalt och lyser genom generationer. Vi kan bara peka på boken och säga: läs! Per-Ulf Nilsson skrev den.

Uppe på höjderna ovan Valparaiso bor en fattig befolkning som kämpar för att överleva i kampen mot såväl byråkrater som elementens raseri. Men den gemensamma kampen för människorna närmare varann. De mest medvetna organiserar och söker lösa problemen rationellt, men med musik och matos på chilenskt vis. Vi kan konstatera att vårt stöd nått fram.

Daniel Ortega, FSLN, Nicaragua, appellerade i ett tal i Stockholm till oss att ställa oss på rättvisans sida mot den huggsexa på Tredje världens folk och resurser, som den rika världens ledare ägnar sig åt. En allians av alla medvetna och kämpande människor i världen måste ta form, menar han.

INNEHÅLL:

3. September – motsägelsefull månad i Chile
6. Nu måste förändringarna komma! – intervju med CUT:s vice ordförande Arturo Martinez
9. Han valde befrielsekampen – kring boken om Svante Grände och samtal med Anna-Carin Grände
14. Är rättvisa möjlig? – problematiken kring de mänskliga rättigheterna i Chile
16. Med målarfärg och musik lägger vi grunden för demokratin – en pobladororganisation i Valparaiso
18. Isen är bruten – samtal med Chiles nye ambassadör i Sverige
19. Dagbok: juni – oktober
20. Nyheter & Kommentarer
21. Peru: Svikna löften
22. Utopierna måste leva – Daniel Ortegas tal i Medborgarhuset i Stockholm

SEPTEMBER

–en motsägelsefull månad i Chile

Ett halvår efter den demokratiska regeringens tillträde tvingas vänstern och de demokratiska krafterna göra eftergifter. Högern och militären försöker krampaktigt hålla sig kvar vid makten.

De eftersatta grupperna visar ännu stort tålamod, men i praktiken är nästa valrörelse redan inledd.

Tusentals människor väntade tårögda eller »bara» allvarliga längs Alamedan för att få se en skymt av likbilen med Allendes urna. Efter 17 år fick han äntligen en statsmans begravning. Ett kapitel i Chiles historia kunde den 4 september avslutas på ett värdigt sätt.

Det var samtidigt 20-årsdagen av det sista demokratiska valet före militär-diktaturen; det val som förde Allende till makten. Många vänner som knappt vågat uttala Allendes namn under dessa år fick den här dagen, som de sa, en personlig upprättelse. »En moralisk återupprättelse för familjen och det chilenska folket», sa Allendes änka Tencha. ►

Skyldig! Ett av offren från massgravarna i Pisagua begravs.

Foto: David Isaksson

► Högern rasade. Begravningen skulle komma att »utnyttjas politiskt». Kristdemokraterna gick, enligt rabiat högerpolitiker, i allians med marxismen för att hylla »Chiles värste president». Det stora pådraget med inbjudna utländska politiker skulle »splittra chilensarna och förhindra en nationell försoning». Man

ifrågasatte till och med om Allende hade rätt att få en kristen begravning.

Trots den hätska stämningen och ett saldo på ett hundratal arresterade blev begravningen en värdig tillställning och ett moraliskt upprättande av en statsman som gav sitt liv för Chile och demokratin.

Men allt var och är långtifrån ljus och hoppningivande, sex månader efter den demokratiska regeringens tillträde. Den 4 september skulle in i det sista bli officiell sorgedag, men militären trixade och vägrade att ställa upp. Viljan till den nationella försoning alla talar om finns överhuvudtaget inte inom högern och militären, medan vänstern och de demokratiska krafterna gång på gång måste göra eftergifter.

11 september

I den nyöppnade kongressen i Valparaíso röstade deputeradekammaren igenom upphävande av den 11 september som helgdag. I senaten – som måste bekräfta lagändringen – hann förslaget aldrig komma upp och hade med hjälp av de utnämnda senatorerna för övrigt röstats ned.

Det är naturligtvis ingen hemlighet för någon att den 11 september är ett datum som delar chilensarna. Denna första årsdag av kuppen i demokrati var inget undantag. Tyvärr, blev denna dag en uppvisning i dominans från högern, frustration och ilska hos vänstern och en svag regering som inte ens har kontrollen över polismakten. Nyhetssändningen på TV-Nacional den kvällen talade sitt tydliga språk och väckte många till eftertanke. »Off the record» kommenterade en högt uppsatt tjänsteman i regeringen ursinnigt till mig dagen därpå att »ingenting har ändrats i Chile».

Högern skyddas

Medan en grupp kvinnor från »Mujeres de la Vida» (Kvinnor för livet) arresterades hårdhänt när de helt fredligt ville släppa upp svarta ballonger på Plaza de la Constitución, mitt emot Monedapalatset, marscherade högergrupper nedför Providencia och Alameda, utan ingripanden från polisens sida. En grupp ungfascister tilläts i TV-nyheterna hålla en lång utläggning om fascismens framryckning i världen.

På kyrkogården blev en marsch anordnad av Mänskliga Rättighetsgrupperna beskjuten av polis. Många ögonvittnen talar om hur de sett polisen skydda högerdemonstranter den dagen. Visserligen åtog sig regeringen att undersöka »eventuella överdrifter» från polisens sida, men

Ill: Tidskriften Analisis

protesterna framstår som tafatta och svaga. De kvinnor som fördes bort i arrest vittnar om att polisen i fängelset sa sig agera oberoende av inrikesministeriet, när det istället borde förhålla sig precis tvärtom.

Reprimand till Pinochet

Den 11 september blev alltså alltför lik föregående år. September är traditionellt den månad Pinochet gör flest märkliga uttalanden. Så också i år. Naturligtvis skulle han vara beredd att repetera kuppen -73 om situationen så krävde det. Men inte bara det. Han gjorde också ett uppmärksammat framträdande inför Rotary Club, där han rasade mot en tysk general och förolämpade den tyska armén, som enligt honom består av »homosexuella, kriminella, långhåriga och fackföreningsfolk». I Tyskland väckte uttalandet hätska reaktioner och Pinochet fick lov att skriva ett brev och be om ursäkt.

Häromdagen diskuterades i kongressen ett förslag att anklaga Pinochet för författningsbrott. Röstsiffrorna räckte dock bara till att ge förre diktatorn och nuvarande överbefälhavaren en formell reprimand. Regeringens attityd har också i detta fall varit väl svag och tolkas allmänt som rädsla för militären.

Juntans amnesti gäller

För några veckor sedan beslöt högsta domstolen enhälligt att bekräfta amnestilagen från 1978. Denna lag fritar alla skyldiga till övergrepp mot de mänskliga rättigheterna under perioden 1973-78 från lagliga påföljder. Dessa besked kom som ett dråpslag mot alla organisationer som arbetar för att kräva att sanningen kommer fram och rättvisa skipas om alla försvinnanden, avrättningar etc under alla dessa år.

Sanningen har undan för undan grävts fram ur hemliga gravar på olika platser runt om i landet. 70 procent av folkopinionen ställer sig positiv till det slags arbete som undersökningskommissionen, den så kallade Rettig-kommissionen, genomför för att dokumentera alla övergrepp under diktaturen. Regeringen kan, inte ens om den så skulle vilja, ingripa mot högsta domstolen. Dess sammanfattning måste demokratiseras via en författningsreform.

Och författningsreformer, bl a den aktuella diskussionen om kommunala val,

försinkas avsiktligt av den parlamentariska höger som till följd av samma författning har röstövertikt.

Ramaskri

På alltför många plan finns det en utbredd känsla av att högern och militären fortsätter att styra detta land. Ekonomin ligger i finans- och företagarhögerns händer och det blir ett ramaskri så fort inflationen skjuter i höjden med någon procent, nu senast till följd av Irak-krisen.

Årets statsbudget räcker inte heller till för att ens påbörja avbetalningen av den stora så kallade sociala skulden. De fattiga har väntat länge och tålmodet är inte slut än. Men de olika sociala sektorerna

håller på att reaktiveras och före årets slut kommer kraven från de eftersatta grupperna att höras ännu högre. Den nuvarande övergångsregeringen, med klar kristdemokratisk dominans, har aldrig sett ett demokratiskt folkligt deltagande som någonting att sträva efter som garant för demokratin.

Den sociala rörelsen avvaktar ännu, men tålmodet kan ta slut och regeringen har fortfarande tre år kvar vid makten innan det är dags för nyval 1994. För de olika politiska grupperingarna har nästa valrörelse i praktiken redan inletts.

Santiago 14 september 1990

ANNA-KARIN GAUDING

*Dags för militären
att lämna den politiska
scenen!*

Foto: Ramón Maldonado

(salida=utgång)

NU MÅSTE FÖRÄNDRINGARNA KOMMA!

"Aylwins ekonomiska politik skiljer sig inte från den som rådde under diktaturen. Det är samma tro på den fria marknaden och på att de privata företagen ska få fortsatt växa på vår bekostnad. Därför vill regeringen också ha en arbetsmarknadspolitik som i stort inte skiljer sig från den under Pinochet. Några verkliga förändringar vill de inte se."

Det är Arturo Martinez, grafiker och legendarisk facklig ledare i Chile, idag vice ordförande i centralorganisationen CUT, som avlossar den salvan vid ett samtal i Santiago.

Matpaus i arbetet vid fiskeindustri.

Arturo Martínez

Foto: David Isaksson

Foto: Ramón Maldonado

Direkt efter kuppen fördes Arturo Martínez till Chiles Nationalstadion. Under sju av diktaturens 16 år satt han sedan fängslad eller förvisad. Den sista gången var 1988, precis före folkomröstningen, då Arturo Martínez, tillsammans med CUT's ordförande Manuel Bustos, dömdes till inre förvisning.

Att träffa politiska och fackliga ledare i Latinamerika innebär ofta att man utsätter sig för en platt retorik, där strömmen av ord slungas ut i ett svepande, agitatoriskt tonfall. Arturo Martínez är ett välkommet undantag från den regeln. Han är en jordnära och prestigelös person som inte håller en politisk föreläsning, utan som samtalar på ett resonerande sätt. Samtidigt finns auktoriteten där. Kanske är det därför som Arturo Martínez vågar bli personlig.

Det har snart gått ett halvår sedan Chiles demokratiskt valde president Patricio Aylwin installerades. Visst fanns det en medvetenhet om att allt inte kunde förändras över en natt. Men det finns en gräns, också för tålamodet. Och alltså medan de chilenska företagen applåderar den nya regeringens ekonomiska politik ökar trycket från alla dem som hoppats på verkliga förändringar.

Dialog

— Folk hoppades att återgången till demokrati skulle förbättra levnadsvillkoren. Men människor ser att arbetsgivarna fortsätter med samma aggressivitet som förr — särskilt i de statliga företagen där direktörerna är desamma som under diktaturen. Det är frågan om en klar provokation från arbetsgivarnas sida med

många avskedanden den senaste tiden. De har vant sig vid att kunna göra som de vill under diktaturen och de förstår inte att saker och ting ändras.

När militärkuppen genomfördes var 43 procent av arbetarna anslutna till CUT. Idag är siffran nere i 11 procent. Men det är inte bara den fackliga anslutningen som minskat. Arbetsmarknadens struktur har också förändrats.

Produktionen sårbar

— Förr var textilindustrin mycket viktig. Idag finns den knappast. Exporten av koppar har fortfarande stor betydelse, men ur fackligt hänseende har banktjänstemän och andra inom den finansiella sektorn fått en allt större betydelse. Om de tullanställda skulle lägga ned arbetet under fruktsäsongen skulle det orsaka mycket stora ekonomiska problem. Idag krävs inte längre en generalstrejk för att stoppa landet.

Det har pratats mycket om det ekonomiska undret under Pinochet. Just fruktindustrin hör till de verksamheter som utvecklats explosionsartat. Arturo Martínez menar att det har sin förklaring:

Strejk möjlig

— Det har varit lätt att exportera frukt när det man exporterat minst lika mycket varit billig arbetskraft — folk som säsongarbetat under omänskliga förhållanden, utsatta för besprutningar under sitt arbete. Vi har förklarat för arbetsgivarna att om inte de värsta problemen löses innan fruktsäsongen börjar i september är det möjligt att vi kommer att tvingas i strejk. Och det skulle orsaka en mycket större skada än kostnaderna för några enkla förbättringar.

► Det svenska näringslivets intresse för Chile är stort. I juni besökte en stor svensk industridelegation Chile och fler är på väg.

Fackliga kontakter

Sverige har uppfört sig föredömligt under diktaturen. Inte bara för att svenska företag avstod från att investera, utan för den stora solidariteten från svenska arbetares sida. Nu är de svenska företagen välkomna hit. Men det krävs också att de medverkar till att arbetarnas rättigheter förstärks. Därför tror jag att det skulle vara en fördel med en utökad kontakt mellan den fackliga rörelsen i Sverige och Chile.

Ett konkret samarbete mellan företag i de två länderna gäller Stora och den chilenska skogsjätten Arauko.

– Arauko skiljer sig inte från andra chilenska företag. Det har alltid varit konflikter och fackligt aktiva arbetare har avskedats. Som grafiker har jag en långvarig och mycket bra relation med de svenska kollegorna. Den kontakten borde utvecklas vidare på t ex skogssidan.

Anslutningen ökar

Trots dagens situation tror Arturo Martínez att CUT har goda förutsättningar att växa igen:

– De senaste månaderna har den fackliga anslutningen ökat och vi tror att vi kommer att uppnå 20 procent innan slutet av året. Men det handlar inte bara om att växa i antal – hur många medlemmar vi än har så hjälper det inte om folk inte deltar, har synpunkter, eller är kritiska. Därför är facklig utbildning så viktig.

Traditionellt har CUT dominerats av tre politiska grupper: kommunister, socialister och kristdemokrater. Tiden före militärkuppen kännetecknades av en stor facklig splittring.

– Kristdemokraterna i CUT firade kuppen. De var övertygade om att militären skulle kalla till val inom 90 dagar och att de själva skulle få makten när vänstern väl störtats. De räknade inte med att Pinochet skulle behålla makten i sexton år, konstaterar Arturo Martínez torrt.

Det dröjde ända till 1975 innan kristdemokraterna på allvar tog steget över till oppositionen, sedan även deras egna medlemmar börjat förföljas.

Smärtsam process

– Det var en smärtsam process att överbrygga motsättningarna. När vi förföljdes och tvingades leva underjordiskt var de inte intresserade av vad som hände oss. För många är det fortfarande ofattbart hur vi kan samarbeta med dem. Men vi har också sett många kristdemokrater hamna i samma fängelser som vi.

Men glömma det som varit, det kan varken Arturo Martínez eller någon annan:

– På den industri där jag arbetade upplevde jag hur kristdemokraterna lämnade över en lista till militären över vilka som var socialister – högst på den listan fanns jag. Idag arbetar jag tillsammans med dem. Det känns ibland svårt, men det är nödvändigt. Samtidigt finns det också kristdemokrater som vi inte kommer att lita på – de som överhuvud taget inte förändrats.

I Chile förs idag en debatt om vad som ledde fram till kuppen och vem som har del i skulden. Det gäller också fackföreningsrörelsens sätt att agera under tiden före kuppen och Arturo Martínez är självkritisk mot den politik som vänstern förde under dessa år:

Hård erfarenhet

– Vänstern vann fackföreningsvalen för att sedan kunna överta företagen och nationalisera dessa. De idéerna är ett passerat kapitel i Chile. Erfarenheten har varit hård och allt som hänt i Östeuropa har visat att det var en omöjlig väg. Idag måste målet vara att producera mer och åstadkomma en rättvisare fördelning. När vi inledde det som skulle bli nybildandet av CUT insåg vi att det krävdes en annan stil, jämfört med tidigare. Det behövdes en fackföreningsrörelse som stod för majoriteten av arbetarna och inte för en liten politisk elit.

Den fackliga rörelsen blev också en överraskning för andra:

– Regeringen och partierna trodde att vi i facket slaviskt skulle lyda order från partierna, men idag står de partipolitiska intressena i bakgrunden. Därför står vi idag också eniga, fortsätter Arturo Martínez. Själv är han socialist medan CUT:s ordförande Manuel Bustos är kristdemokrat.

Ramavtal

Även på arbetsmarknaden har det hänt en del i Chile. Tidigare i år skrev facket under ett ramavtal med de chilenska arbetsgivarna, ett chilenskt »Saltsjöbadsavtal».

– Det är ett dokument för framtiden. Det viktigaste är att båda sidor förbundit sig att söka lösa våra konflikter genom en dialog. Någon sådan överenskommelse har aldrig funnits mellan arbetare och företagare så därför är detta mycket viktigt.

– Att två krafter – så starka motståndare som arbetare och arbetsgivare – faktiskt satt sig ned och kommit överens om ett avtal det är ett budskap till landet – och till militären, fortsätter Arturo Martínez. Men, varnar han:

– Att vi skrivit under ett dokument betyder inte att konflikten är över. Den nya atmosfär som vi vill skapa uppnås inte under några månader – inte heller på ett år.

Trots att kristdemokraterna sällade sig till Pinochets motståndare förblev den politiska oppositionen splittrad. Det var

inom CUT som den enhet växte fram som så småningom skulle leda till segern i presidentvalet 1989.

Manade till enhet

– De fackligt aktiva har alltid insett att enhet är det enda som kunde besegra diktaturen. Till slut insåg också partierna detta. Vi utlyste de första stora protestdagarna mot diktaturen i början av 80-talet. Det var vi som manade till enhet i folkomröstningen 1988 och inför presidentvalet var jag och Manuel Bustos de första som krävde en gemensam oppositionskandidat – oberoende av vem det blev, säger Arturo Martínez.

Men, fortsätter han:

– Idag är det som om politikerna glömt att det var den fackliga rörelsen som öppnade vägen för partierna – något som vi betalade ett mycket högt pris för. Och det smärtar oss djupt.

Nej, den regering som tillträtt efter valsegern är inte den som Arturo Martínez förväntade sig.

Teknokrater

– Jag har levt i Chile under alla dessa år av diktatur, men det är många ministrar och statssekreterare som jag aldrig tidigare hört talas om – och jag borde känna till de flesta. Det är teknokraterna, de som anslutit sig efter att vi vann presidentvalet och som nu talar om för folket vad de ska göra och inte göra – trots att de själva aldrig lyfte ett finger i kampen mot diktaturen.

– För ekonomerna som styr är fattigdomen och de sociala problemen bara siffror och statistik. Vi har ett stort tålamod och vi står verkligen bakom demokratin. Men vi står inte bakom den ekonomiska modellen. Vi har redan en situation där 30 procent av befolkningen lever i fattigdom. Även om regeringen vill behålla en makroekonomisk balans så är det inget som kan föda de hungriga. Det krävs konkreta åtgärder.

Missnöjet från fackligt håll gäller inte minst reglerna på arbetsmarknaden. Hitills har regeringen inte visat något intresse för att ändra de arbetsmarknadslagar som gällt under diktaturen och som ger företagen fritt spelrum. Bl a så är kollektivavtal förbjudna liksom strejker längre än 60 dagar.

Demokratin ska försvaras

– Vi kämpade för demokratin och vi är beredda att försvara den – men vi accepterar inte en demokrati som exkluderar våra rättigheter. Trycket är starkt underifrån och om inte parlamentet snart ändrar lagarna så tror jag att vi kommer att tvingas ut i strejk under september – oktober, säger Arturo Martínez och han fortsätter:

– Säkert kommer vi att kritiseras för att vi riskerar demokratins framtid. Men hoten övertygar oss inte. Om inte demokratin tjänar till att arbetarna återfår sina rättigheter så får vi inse att den regering som vi hjälpt fram inte är den vi behöver.

DAVID ISAKSSON

Han valde befrielsekampen

Den 14 oktober i år är det 15 år sedan Svante Grände stupade i gerillakampen i Argentina. Hur formades människan Svante Grände och vad drev honom att så konsekvent leva ut sin övertygelse?

Per-Ulf Nilssons bok om Svante Grände är en engagerad berättelse om hur prästsonen från Hallands landsbygd kom att bli en symbol för politiskt engagemang och solidaritet med Tredje världens kamp.

Gång på gång lägger jag boken ifrån mig. Inte av trötthet, den är fängslande och intensivt berättad, men jag måste ge mig själv tid att bearbeta de djupt moraliska och existensiella frågor den ställer. Ingen politisk eller religiös författare, ingen Hemingway, ingen Dostojevskij har känts angelägnare än denna levnadsbeskrivning över en ung svensk.

»Löjtnant Julio, Svante Grände – prästson i befrielsekampen» är boken, skriven av Per-Ulf Nilsson och utgiven på UBV:s förlag.

»En ung svensk uppges ha stupat i eldstrid med argentinsk militär i Tucumán-provinsen nordvästra Argentina i oktober», meddelade ett UPI-telegram den 12 december 1975.

~ Hur hamnar en svensk i Sydamerikas berg i ett gerillakompani med automatgevär på ryggen? frågade man. Handlade det om en legionär som sökte äventyret, eller en politisk vettvilling?

Men kyrkoherdefamiljen hemma i Rolfstorp nära Varberg kände en stöt genomborra hjärtat: Svante! Det måste vara Svante! Om några dagar kom visheten.

Allvar, solidaritet

Svante föddes 1947, ett mellanbarn bland sju syskon. Föräldrarna, dåvarande kyrkoherden i Tvååker, Gustav Grände och makan Anna-Carin, uppfostrade som sig bör sina barn i en kristlig anda, där respekten för andra och känslan för rättvisa inpräntades. Allvaret fanns men också en stor solidaritet och trygghet i familjen. Naturen, floran och faunan och de obanade vägarna var något Svante tidigt lärde sig älska. Dit återvände han för att samla kraft.

Han var begåvad i skolan, men också mycket självständig. Ett år lyckades han till föräldrarnas förfäran till och med få sånkigt betyg i ordning. Å andra sidan lärde han sig spela fiol och piano och sjunga i kören. I Kristliga Gymnasistföreningen älskade Svante att få debatter till stånd i kniviga frågor.

1965 finner vi honom som 17-åring i San Francisco, Californien, som utbytesstudent för ett helt år. President Lyndon Johnson som fått ärva den mördade Kennedys Vietnamkrig hade i full skala invaderat det lilla bondelandet och bomber vräktes ut inför TV-kamerorna.

Kanske var det här det började?

Svante tog starkt intryck av att amerikanska studenter började ifrågasätta det rättfärdiga i detta krig på andra sidan jordklotet liksom kyrkornas försvar av kriget.

– USA borde bekämpa orättvisorna på hemmaplan, skrev han hem. Han hade känt avsky mot vitas behandling av de färgade, de som nu skickades till Vietnam för att dö för demokratin.

Upproret rätt!

Påskan 1967 deltog han i en kristen ungdomskonferens i Geneve som handlade om internationell ekonomisk rättvisa. Här ifrågasattes de rika ländernas makt, kyrkans konservatism och försvar av orättvisan. Svante umgicks särskilt med afrikanska och latinamerikanska deltagare.

I den deklaration som antogs »konstaterades att man i strävandena efter fred och rättvisa kan tvingas stödja och delta aktivt i nationella befrielseströrelser väpnade kamp».

– Det var rätt att göra uppror!

1968, studentrevolutionernas år var Svante på språkskola i Frankrike. Snabbt lärde han sig tala, umgås och diskutera på det nya språket. Kravallpolisens tårgasattacker mot studenternas demonstrationer bekräftade bara de slutsatser de dragit, samma som Che Guevara – mördad året innan i Bolivia: vi måste skapa två, tre, många Vietnam! Slaveri eller uppror!

Det käbbel mellan trotskister, maoister, fokister och andra som frodades i vänstern fann Svante meningslöst.

Camilo Torres exempel

Sommaren 1968 hölls världskyrkomöte i Uppsala. Kyrkomötets konservati-

va försvarade USA:s kamp för demokratin genom att »bomba Vietnam tillbaka till stenåldern».

Ungdomsrörelsen anlade moteld och satte Camilo Torres, prästen i Colombia som stupade med gerillan, som exempel.

Fidel Castro som kallat de kristna för revolutionens strategiska allierade i Latinamerika citerades också. Liksom frihets-

►kampen i Angola, Mozambique och Guinea Bissau mot portugisernas tyanni. Befrielse-teologin tog bokstavligt ner himlen på backen.

Lära för kampen

Tanken att fara ut till de förtryckta länderna, arbeta bland folket och lära sig för kampen hemma hade börjat slå rot hos Svante, som hos många vänsterungdomar. UBV, Utbildning för Biståndsverksamhet, hette en organisation som redan arbetat några år i Colombia. Det var en grupp kritiska antropologistuderande som dragit igång ett utbildningsarbete som skulle få Sverige att bättre bistå utvecklingsländerna, särskilt Latinamerika – att nå det fattiga folket med solidaritet. Tanken var att volontären efter ett år utomlands skulle komma hem och sprida information om hur handels- och finansrelationer mellan rika och fattiga länder permanentar misären.

Detta program passade Svante.

Mekanismerna som skapade svält på ett håll och överflöd på ett annat hade länge upptagit hans tankar. Han antogs till UBV:s förkurs på Tollare Folkhögskola där spanskstudier och u-landskunskap stod på schemat.

Colombia

Den 10 juli 1970, 23 år gammal, är Svante på väg från Bremerhafen med en bananbåt till landet Colombia. Hans föräldrar hade i sin borgerliga trygghet känt sig lite ängsliga över sonens beslut men han hade ju motiverat det noggrant, så vi förstod att det inte var något förhastat, vi litade på honom. Det rörde sig ju ändå om ett arbete i mänsklighetens tjänst», menade hans mor Anna-Carin.

Svante klarade sig bra på sin spanska och fick snabbt kontakt med människor, fackföreningar och politiska partier. Han reste omkring och studerade sociala förhållanden. Tidningen Hallands Nyheter censurerade hårt en artikel om Monarks utslagning av arbetarna i cykelfabriken i Cali.

Till Allendes Chile

Efter ett händelserikt år i Colombia hägrade Chile där den socialistiske presidenten Allende kommit till makten 1970. Svante tog sig den långa landvägen till Santiago.

Folkfronten hade ingen egen majoritet i parlamentet, bara 36,4 procent. Men Chile har presidentstyre och man hoppades kunna påbörja en fredlig utveckling mot socialism: »Den chilenska vägen». Entusiasm och kreativitet bland arbetare och intellektuella åstadkom underverk. Slummen sanerades, vatten, avlopp och elström drogs fram.

Lönerna justerades så att folk kunde äta sig mätta. Alla barn i skolåldern fick ett glas mjölk, USA-ägda gruvor nationaliserades och banker förstärktes. Men den ökade köpkraften motsvarades inte av en stigande produktion. Inflationen tog fart och sedelpressarna gick varma.

Oppositionen bedrev naturligtvis en obstruktionspolitik. Skräckvisioner av en kommunistisk kommandostat målades upp, kapitalet flydde landet. Militären avvaktade. Allt färre vågade tro på en fredlig utveckling mot socialismen.

Bland mapuche-indianer

I november 1971 befann sig Svante i Temuco i Cautinprovinsen 70 mil söder

om huvudstaden. Han skulle delta i alfabetisering bland Mapuchebönderna, ett folk med eget språk och egen kultur. Svante och hans chilenska studentkamrater hade lärt sig Paulo Freires medvetandegörande frigörelsepedagogik.

Resultatet, att lantarbetarna tog lagen i egna händer = jordockupation, skrämden snart byråkraterna i jordreformsinstitutet, som gett dem arbetet. Det blev tvärstopp på experimentet.

Kontrarevolutionen kommer

Men det dröjde inte länge, så var Svante tillbaka, nu tillsammans med sommarbrigadister, alfabetisörer. Ofta var de politiska aktivister från MIR vars analys Svante delade eftersom de inte var kompromissvilliga, utan steg för steg sökte övertyga om det nödvändiga i att skapa en verklig, väpnad folkmakt. Kontrarevolutionen skulle ju ändå komma snart.

»Det gällde att ha tålmod. – Vi måste vara med i deras vardagsliv, spela fotboll, berätta historier, dansa cueca, verkligen visa att vi vill komma som jämlikar, att vi respekterade dem för just vad de var och att vi ärligt ville hjälpa dem att förändra sina liv till det bättre».

»Svante greps av det enkla livet, den dagliga kampen för brödfödan, de lågt och kanske naivt ställda kraven, orättvisorna som var så stora och uppenbara.»

Skogen höggs ner

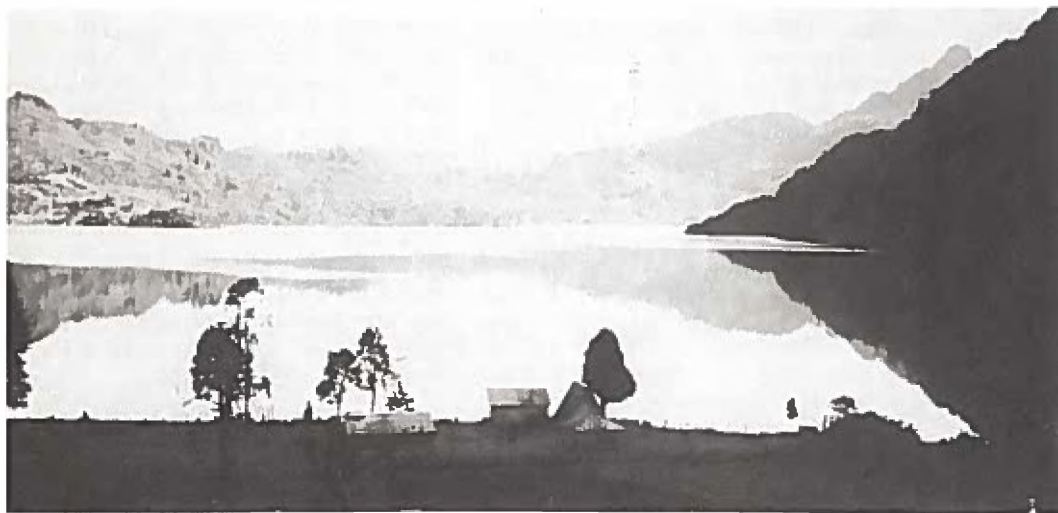
I Valdiviaprovinzen, söder om Temuco, uppåt Anderna ligger ett väldigt skogsområde. Ursprungligen bodde det här enbart mapuche-indianer, men i slutet av 1800-talet trängdes de undan av kolonisationsör, speciellt tyskar, som köpte upp skogen.

Skogsarbetare i Pangipulli,
december 1972.

Foto: Elisabet Palo

Chilebulletinen 3/90

Svantes stuga nere vid sjön.

»Mot en flaska sprit och lite goda ord sålde indianerna jorden för en spottstyver. Sågverk installerades och skogen exploaterades på det mest hänsynslösa sätt», berättar Svante i ett brev. Med skogen avhuggen kunde man släppa dit kreatur och några få herdar. Säsongsarbetarna, mapuches, avskedades. De fick livnära sig på täppor i utkanterna av området.

Rovdriften på jord och människor ledde under 1900-talet till en alltmer explosiv situation. Den politiska agitationen vann gehör.

När Allende kom till makten började bönderna här ockupera jord som låg i träda.

Äberopande jordreformslagen kunde regeringen slå ihop 17 gods och därmed skapa landets till ytan största företag: Panguipulli-komplexet.

Med patronerna borta satte staten in administratörer som tog över driften.

Ett nytt liv

Dessa jägmästare och fackföreningsmän insåg att de anställda måste undervisas om omvandlingen skulle kunna förverkligas. Svante anställdes som alfabetisör. Han vägrade bo i administrationsbyggnaderna, och kom över ett gammalt skjul 7 kilometer därifrån, invid en sjö. »Dels ville han stå närmare arbetarna. Men han behövde framför allt ensamheten för att disciplinera sig inför den uppgift han tog på djupaste allvar. Han kände att han måste bryta ett motstånd inom sig för att ingå i ett nytt liv.

Till häst, i båt och till fots lärde Svante känna trakten och folket. »Don Dante» som de kallade honom, blev väl mottagen. Klädd som en skogsarbetare, okonstlad, respektfull och humoristisk skapade han snart förtroende

Framför allt sökte han lära sig av dem. Till exempel det farliga arbetet att med ett oxpar släpa timmer utför hyggerna i bergen. På så sätt ansåg han att han fick rätt att själv lära ut något.

Volontärkamrater har vittnat om hans eftertänksamhet, om den trygghet och

säkerhet han utstrålade. Flickorna drogs till honom och han visade att han behövde mänsklig värme. Men det fanns hos honom en inre spärr mot att binda sig vid ett längre förhållande. Ett sakskül. Hans sociala och politiska engagemang var redan så starkt att han riskerade mycket.

Carmen, en chilensk lärarinna, mirist som arbetade i byarna, blev en nära vän till Svante fram till hans död. Hon har lämnat mycket material till boken.

När Svante utarbetade material för sina kvällskurser så skedde det numera i nära samarbete med MIR. En marxistisk analys låg alltid till grund.

Fredlig väg omöjlig

Efter kuppörsöket i juni 1973 (El Tancazo) började regeringen kompromissa. Någon utrensning inom krigsmakten vågade man sig inte på. »Det skulle kunna leda till inbördeskrig.»

En general i staben, Augusto Pinochet, hade visat handlingskraft och stoppat de unga kuppmakarna. Allende gjorde honom till ÖB. Men någon dialog ville oppositionen ändå inte fortsätta. De manade i stället militären att »rädda landet»

På UBV:s landgruppsmöte konstaterade Svante att den »fredliga vägen till socialismen» var en historisk omöjlighet.

Fortfarande ägde de gamla patronerna sågverken och byggnadsföretagen. De saboterade vad de kunde för regeringen. Detta slog tillbaka på skogsarbetarfamiljerna där MIR's agitation föll i god jord..

Svante beslöt att stanna ännu ett år i Chile.

Avsked än en gång!

Men den socialistiska ledningen för Panguipulli-företaget tyckte att måttet var rågat. — Ni arbetar inte längre med vuxenundervisning utan med partipolitik, röt chefen åt de två svenska volontärerna Svante och Anki. Det blev avsked.

Men eftersom de hade stort stöd hos skogsfolket stannade de kvar. MIR ledde nu förberedelser för ett väpnat motstånd mot den reaktion de såg växa fram. Men det var ont om vapen.

Kapitulation var enda alternativet till strid. Men vad vore konsekvenserna för folket, för barnen? Nytt slaveri!

Militärjunta

På morgonen den 11 september 1973 knastrade radions nyheter: »Presidenten är i palatset, omringad. De skjuter med stridsvapen. Allende har talat till arbetarna.» Det fredliga experimentet var slut. Militärjuntan tar över.

»Alla utlännningar måste anmäla sig på polisstationer och förband.»

MIR-kamraterna i skogsområdet försökte en nattlig kupp mot polisstationen i Neltume. Det misslyckades. Kamrat »Julio», Svantes täcknamn, och en grupp aktivister beslöt nu att dra sig upp i bergen och därifrån söka organisera motståndet.

De gamla patronerna var tillbaka med militär eskort och de visste vilka de sökte. Helikoptrarna smattrade bland bergstopparna.

Till Argentina!

Svante som var hemvan i skogen fick ta ledningen i en 10-mannagrupp i flyktmarschen. Under månader smög de sig fram uppe under trädgränsen. Av befolkningen fick de mat och ibland nattlogi.

Men gruppen minskade efterhand. Några överraskades av de mordiska militärerna, andra smög sig tillbaka till det civila livet. Befolkningen blev alltmer skrämmd av terrorn. Alla i gruppen insåg att de inte längre kunde arbeta för motståndskampen. De måste härifrån. Argentina! Det var under stora umbäranden de klarade sig över de snöiga bergspassen och ner i dalarna på andra sidan. Till en relativ trygghet.

»Nytt Vietnam»

»Vi är medvetna om att det som nu utspelas i detta avlägsna hörn av världen är början av ett långt och blodigt krig, ett nytt Vietnam», skrev han i sitt sista brev hem från Chile i februari 1974. »Men liksom vietnameserna vet vi att också vi kommer att segra. Kosta vad det kosta vill!»

► Men vad menade han med raderna:
»Det som nu skiljer oss åt är inte enbart
avståndet» ...

Orden skrämde.

att se och handla ...

Det kom ännu ett brev där Svante summerade den utveckling han varit med om och som tvingat honom att ta upp den väpnade kampen: »Några väljer att fly in i resignationens eller apatins mörker. Andra förblindas av skräcken och förlamas. Det riktiga är att se klart och handla.»

Friheten i Argentina var redan hotad. 1973 hade den gamle diktatorn Peron återvänt från exil i Spanien. Peronist-rörelsen var splittrad på radikala och reaktionära. Ledningen låg i händerna på extremhögern. En antikommunistisk allians, AAA hade skapats av polis och civila fascister och upprättade dödslistor och spred skräck. I nordväst växte en gerillarörelse fram PRT/ERP (Revolutionära Arbetarpartiet/Folkets Revolutionära Armé).

MIR-kamraterna gick till en början in i det underjordiska solidaritetsarbetet i exilen.

Svantes grupp som delade PRT:s analys, och ERP:s syfte (en arvtagare till Che Guevaras kamp i Bolivia) fick MIR:s medgivande att kämpa med argentinarna, som en förberedelse till den dag de kunde återvända till kampen i Chile.

Kort besök hemma

Först vill Svante dock göra ett kort besök hos sin familj i Sverige. Han var starkt medveten om att han nu bar livet i sin hand. Kamraterna var förstående och litade på att han skulle komma tillbaka till kampen.

Svantes månadslånga vistelse hos föräldrar och syskon var fylld av värme och familjär samvaro. Vandringar i bokskogen och traditionellt kalas på agustikräftor. Men han var mycket förtegen om sina planer i Argentina: »Hans värld var inte vår.»

Mamma Anna-Carin märkte dock att han bar på ett djupt svärmod, när han till exempel drog ut en bok av Dan Anderson och visade på en dikt han ofta tänkt på. — Men vi hade inte rätt att hålla honom kvar hos oss.

»Några väljer att fly in i resignation eller apatins mörker. — Andra förblindas av skräcken och förlamas. Det riktiga är att se klart och handla.»

Det var i den bergiga Tucumanprovin-sen i nordväst som Folkets Revolutionära Armé förklarade krig mot regeringen i augusti 1974.

Beslutet hade föregåtts av en från ideologisk diskussion mellan MIR och PRT. MIR ansåg att man måste bredda det folkliga stödet och vänta tills peronismens svek hade förståtts av alla. PRT avvisade detta med att USA i så fall bara skulle få mer tid att organisera kontrarevolutionen.

MIR hade velat ha Svante kvar i Buenos Aires som en expert på politisk organisering och internationella frågor. Att han inte var latinamerikan var en bra täckmantel. Svante insåg det logiska i detta, men ville inte godta beslutet. Det vore att dra sig ur striden, hade han förklarat.

Hans plats var i Tucumanbergen bland lantarbetarna och gerillan. Det var där han gjorde mest nytta, nära de vanliga människorna, anförtrorde han Carmen. De känslomässiga motiven segrade över partidisciplinen. MIR ändrade sig slutligen.

Kvällen innan avfärden mot Tucuman ringde Svante hem till Sverige. Carmen fick löftet att de tillsammans skulle återvända till kampen i Chile.

»Men om historien är mänsklighetens långa och smärtsamma väg mot något vi kallar friheten måste vi också inse att ett nytt och rättvisare samhälle inte heller kan födas utan vändor. Och när ögonblicket är inne måste varje medveten människa inse sin roll och sin plikt.»

ERP utnämnde »Julio» till sergeant. Deras närmaste uppgifter var att lära känna terrängen och folket, informera om fienden och genomföra så många spektakulära aktioner de kunde utan att råka i strid.

Gerillans anseende växte snabbt.

Utrota!

Den 15 februari 1975 råkade gruppen in i sin första strid, vid Rio Pueblo Viejo. Deras spanare hade gillrat ett bakhåll för en pluton militär som närmade sig. En kort strid avbröts av hällregn och gerillan drog sig tillbaka. En kamrat var död. Femte armébrigaden erkände att flera befäl hade stupat.

Hittills hade militären endast svarat på provokationer. Men nu gav Isabel Peron, änka och president, militären order att aktivt utrota gerillan. »Operation självständighet» kallades detta av hennes rådgivare. Vänstern inom peronismen hade kastats ut. Lopez Rega och militära fascistiska krafter tog över. Ett fruktansvärt blodbad var i görningen, en svart period i Argentinas historia.

»Sedan en månad har en gigantisk militärmanöver inletts mot oss», skriver Svante i början av mars. »Polis och militär har bokstavligen ockuperat provinsen och inlett ett öppet krig mot hela befolkningen för att eliminera oss.» »Jag vill att ni ska veta att jag mår alldeles utmärkt och inte för ett ögonblick tvivlar på det vi gör», skrev han.

Militären varnade för utländska terrorister. Det roade dem som kände »Julio» att han beskrevs som så farlig. Armén hade skickat över 5000 soldater för att bekämpa några tiotal gerillas.

Sista brevet

Svante var alltid angelägen att familj och vänner skulle förstå.

»Försök att informera er om vad som händer i detta land, då kommer ni att kunna få reda på mycket som jag då inte behöver berätta. Det skulle betyda mycket för mig ...», skrev han i sitt sista brev. »Ni anar inte vilket enormt stöd vår kamp har av alla fattiga, hur vi var dag är vittnen till hur folket riskerar liv, arbete och familj för att föra kampen vidare.»

Den 14 oktober 1975 var löjtnant »Julio» tillsammans med en kamrat »Carigato» (Pablo) på en nattlig vandring för att samla plutonerna till attack. De hade just vadat över Rio Pueblo Viejo och rörde sig i skogsbrynet utmed ett sockerrörsfält.

Då hördes en maskingevärssalva. De besvarade eiden under nära en timme. Svante och Pablo kom aldrig åter.

Per-Ulf Nilssons bok är ett inträngande och varsamt porträtt av en nära vän. Därtill är den ett märkligt levande tidsdokument från en dramatisk epok i Latinamerikas historia.

Läs den gärna både två, tre och flera gånger!

INGVAR ENGHARDT

Beställ boken om Svante Grände från: UBV, Utbildning för Bistandsverksamhet Barnängsgatan 23, 116 41 Stockholm tel 08/714 09 85. Pris: 54 kr

-Det finns så mycket som måste göras...

Det har gått 15 år sedan Svante Grände stupade i Argentina.
Hur har hans öde påverkat dem som stod honom närmast? Hur ser de idag
på de frågor som Svante stod inför och gav sitt personliga svar på?

Vi talade med Anna-Carin Grände, Svantes mor.

Svante var rätt försiktig med vad han avslöjade kring sitt liv i Chile och Argentina. Tror du att han ville skona er?

– Nej, om sitt vardagsliv var han mycket öppen och vi fick veta en hel del. Men att hans avsikt var att indirekt eller direkt arbeta politiskt skrev han inte. Men det var därför att det var nödvändigt med absolut sekretess. Han kunde inte riskera kamraterna. Vi kunde ju ändå läsa mellan raderna ...

När han var hemma på sitt korta besök från Argentina var han mycket förtegen om sitt ärende där. Han svarade bara att »det finns mycket som måste göras där...» Först när han kom tillbaka fick vi veta vad det var. Kanske var det också för att skona sig själv. Kanske var han inte fullt säker på att kraften räckte till.

Ni bad honom inte stanna?

– Gustav, min make, var en man med bestämda åsikter. Han kanske inte delade Svantes idéer. Men vi hade på känn att vi inte skulle ifrågasätta och försvåra hans beslut. Vi visade att vi litade på honom, hur smärtsamt det än var.

Hur ser du själv på de fattiga folkens kamp för befrielse? Är våldet en framkomlig väg?

– Minns att Svante faktiskt hade tänkt vapenvägra ... av ideella skäl. Han döddes tillsammans med en pojke, Pablo från Cordoba. Pablos mor är en varmt religiös människa. En av de »galna mödrarna» i Cordoba. Hon sa till mej: Det står i Bibeln att om någon slår dig på din vänstra kind, så skall du vända den högra till. Det gäller för mej, men inte när de slår min nästa, då måste jag försvara henne.» Också Dom Helder Camara säger: »De som är emot orättvisorna står inte för våldet. Det är de som skapar det institutionaliserade våldet som står för det öppna våldet.» Det är så jag ser det.

Många som kallar sig kristna tycks ha gett upp tanken att skapa rätt och rättvisa här och nu. Himlen skall ju skipa rätt en gång. Här de läst rätt innantill?

– Det finns många sätt att tolka det som sägs i Bibeln. Men Jesus sa helt klart att han kommit för att skaffa de för-

tryckta frihet och proklamera skuldfrihet för de fattiga. Nog var han medveten om att behoven fanns i det här livet ...

Tror du att det har någon betydelse för tredje världens folk att vi skickar ut ungdomar som gör en insats under några år för att sedan åka hem, ägna sig åt villan och pyssla om bilen?

– De får åtminstone erfarenhet och kunskaper. När de kommer hem borde de informera oss andra om den verkliga situationen där. En del utlandsanställda vet ofta inte något alls om landets politiska förhållanden. De bara intresserar sig för att tjäna pengar.

Anser du att utlandsvolontärer skall ta politisk ställning?

– Det beror på vad biståndsorganisationen tillåter. Situationen i Chile under Svantes tid var mycket speciell.

Militären har lättat sitt grepp i Chile. Tror du nu på en demokratisk utveckling?

– Man frågar sig verkligen om det är möjligt så länge Pinochet styr militären,

så länge det ännu finns politiska fångar och de skyldiga till övergreppen inte har fått sin dom. Vänstern var ju tvingad att rösta på Aylwin ...

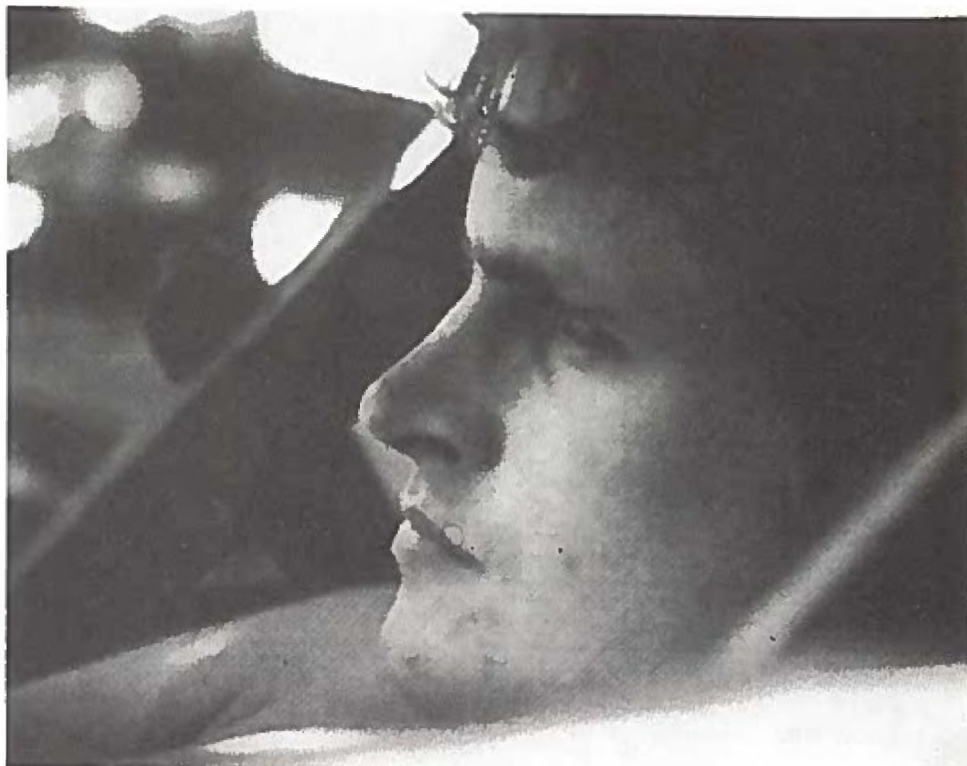
Vad tycker du bör stödjas i Chile?

– Självt stödjer jag OPRECH, det vill säga kampen för de politiska fångarna. Jag har slutat lägga något i den kyrkliga kollekten ... Men jag stöder också Amnesty International.

Hur vill du sammanfatta det Svante ville uträtta?

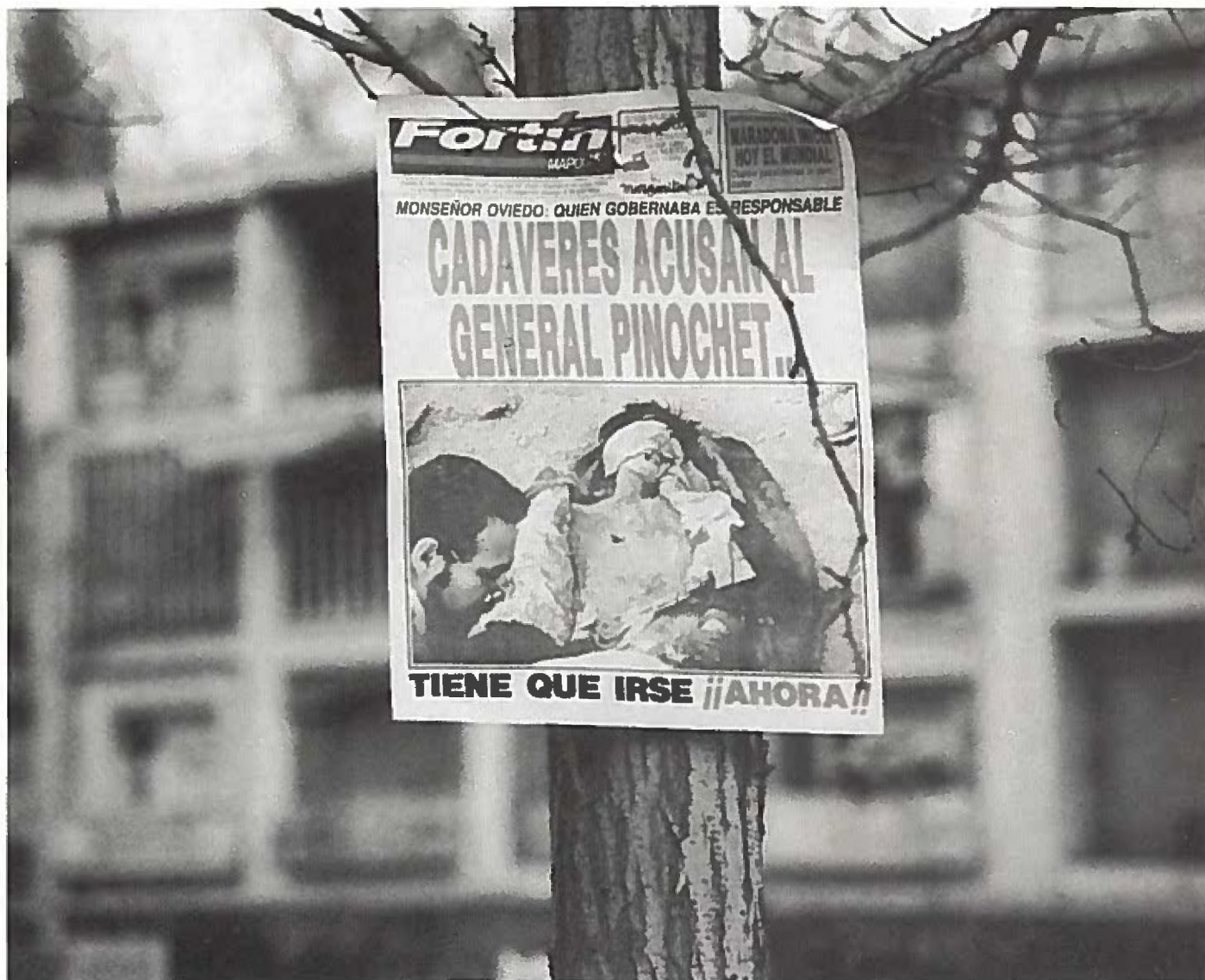
– Att leva ett rikt och meningsfullt liv. Han visade mig när han var hemma på besöket en dikt av Dan Andersson. Jag tycker den säger allt.

Jag vet ej om fullare fröjd står att nå än när läpparna skälva av gråt om vi någonsin leva så gränslöst som då när pannan av ångest är våt. Och ingen kom så hel och ren till lyckans vardagssal som den som var med sig själv allen en natt i skakande kval.

ÄR RÄTTVISA MÖJLIG?

Martin Arovén från Svenska Fredskommittén var i Chile i början av sommaren. Under sin vistelse där hann han träffa representanter för olika Mänskliga Rättighets-organisationer: Fasic, Codepu och Cintras. Han besökte de politiska fångarna i Carcel Publica och Santo Domingo, talade med deras centralorganisation CNPP och de anhörigas organisation ANFPP, likaså med organisationen för före detta politiska fångar exPP.

»De döda anklagar Pinochet. Han måste gå! Nul» Så lyder texten på dagstidningen Fortins första sida dagen efter det att massgravarna i Pisagua hade upptäckts. Foto: David Isaksson

Chile — detta avlånga land — är, från norr till söder, fyllt av hemliga kyrkogårdar. Pisagua, Calama, Antofagasta, Copiapo, Serena, Paine, Rio Mapocho, Lonquén, Concepción, Valdivia.

Upptäckten av hemliga massgravar har för landet, och den övriga världen, åter visat på Pinochet-diktaturens bristande respekt för mänskliga rättigheter.

Idag inser och upprörs man över sanningen kring det grymma och systematiska våldförandet som landet utsatts för. Även de som tidigare ansett påståendena överdrivna kan inte längre blunda för sanningen.

30 000 avrättade, 300 000 torterade i fängelser och koncentrationsläger, 2 500 försvunna och 1 miljon i exil.

Dessa avskyvärda brott kan inte försvaras med ett påhittat inbördeskrig. Det måste fastslås att i Chile mördades folk i massor och de skyldiga därför måste ställas inför rätta för sina gärningar. Det är mycket viktigt, inte minst för den allmänna rättskänslans skull.

Då Pinochet blev tillfrågad om liken i massgravarna svarade han att han varken känt till dessa eller vad som hänt de försvunna och avrättade. »Jag har ingen aning» var hans svar. Men alla minns hur Pinochet en gång sa att i Chile rör sig inte ens ett löv utan hans order.

Demokratiprocessen haltar

Den demokratiseringsprocess som påbörjats i Chile haltar fortfarande betänkligt. Maktövertagandet den 11 mars 1990 betyder att den *verkställa* makten, presidentämbetet och regeringen styrs demokratiskt. Synar man däremot de övriga styrande funktionerna i samhällsmaskineriet finns mycket kvar att förändra.

Den högsta *dömande* makten utgörs fortfarande av personer som tillsatts av diktaturregimen. Som exempel på deras fortsatta kontroll kan nämnas att högsta domstolen vägrade riva upp amnestibeslutet för de brott som begåtts fram till 1978. Under den tiden hade kanske terrormaskinen sin mest omfattande verksamhet. Militären styrs av den förre diktatorn som titt och tätt »roar sig» men oroar andra med att utfärda hotelser mot statsledningen och folket.

Den *lagstiftande* makten, dvs. kongressen, manipuleras fortfarande genom en författning som alla inser är odemokratisk men som ingen för närvarande tycks kunna påverka. Det beror på att en stor del av kongressens ledamöter inte är folkvalda utan tillsatta av Pinochet. Majoriteten i kongressens andra kammare,

senaten, strävar efter att förhindra varje ansats till grundlagsändring. Man vill helt enkelt bevara Pinochets Chile även om han inte längre sitter vid rodret.

Det allvarligaste problemet

Det allvarligaste problemet just nu är de mänskliga rättigheterna. Frågan är om det verkligen finns en vilja i parlamentet att lösa de politiska fångarnas situation. Presidenten och regeringen har lämnat ett lagförslag till kongressen som skulle innebära att alla politiska fångar släpptes fria (*Leyes Cumplido*). I senaten gör man allt för att förhindra en sådan lagstiftning.

De arkitekter och konstruktörer som utgjorde basen i militärdiktaturens växte fram ur den ekonomiska makten. Resultatet av deras sexton styrande år har blivit en kraftig centralisering och polarisering av makt och kapital. De välbärgade har blivit ännu rikare och mäktigare. Man har skott sig på den stora massan fattiga som har fått det än mer miserabelt.

Lång väntan på förbättringar

Samtidigt som landet ligger öppet för utländska kapitalister och äventyrare, får den vanlige chilénaren vänta länge än på synbara förbättringar. Hälsovården är kraftigt eftersatt och endast till för den som kan betala. Bostadssituationen är katastrofal. Utbildningen är undermålig och svårtillgänglig för den penninglöse. Inflationen är hög och utlandsskulden ett svårt problem. Produktionskapaciteten är låg. Landets naturresurser styrs i mycket av utländska intressen. Den offentliga servicen lider av ett stort underskott. Transportapparatens är omodern och fruktansvärt miljöfarlig. Den stora politiska frågan är dock de mänskliga rättigheterna.

Ska sexton år av terror och förtryck avslöjas i sin helhet?

Ska sanningen om de försvunna uppdragas?

Ska de skyldiga till mord och tortyr ställas inför rätta eller ska de lämnas i fred?

Ska diktaturens politiska fångar förbli fängslade även under en demokratisk regering? Är det inte rimligt att de som släppts fria får stöd för att återanpassa sig i samhället?

Ska de som bär ansvar för ett helt folks lidande straffas?

Är det över huvudtaget möjligt att tala om demokrati och rättvisa i ett land där förtryckarstrukturen är densamma som förut?

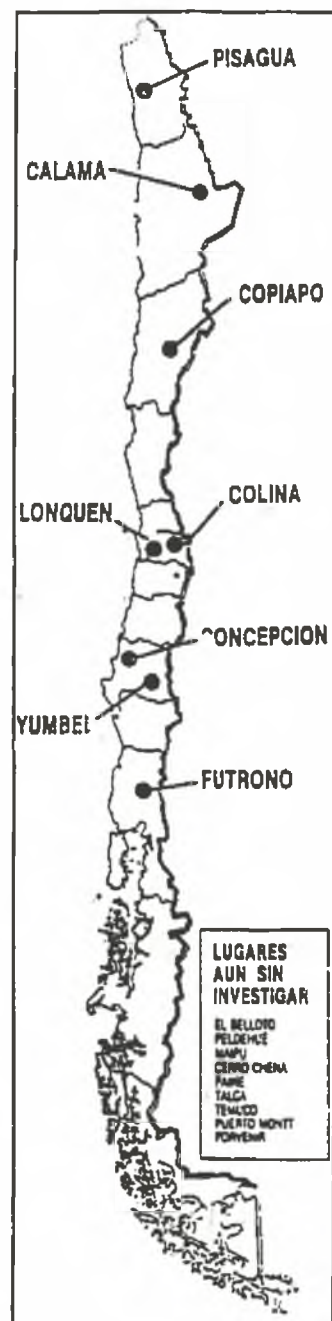
Är det folkrättsligt försvarbart att utfärda amnesti åt de ansvariga till folkmord? Är det inte detsamma som att legalisera brottet, tortyren, bortrövandet?

Kan vi göra något för att ett liknande barbari aldrig ska upprepas? Vad kan vi göra för att minska folkets lidande?

Frågorna är många, men kan vi vila innan de fått sitt svar?

»Även om tusen år förflutit på denna plats kan de inte suddas ut blodet av dem som stupade här.» (Pablo Neruda)

MARTIN AROVEN

Kartan visar de platser där man hittills hittat massgravar. Andra platser står i tur att undersökas.

Med målarfärg och musik lägger vi grunden för demokratin

*Barnen målar upp hur de vill bo – vackra hus, och framför allt torg,
som är det de vill ha till sin poblacion!*

Gruppens fotograf tog bilden.

Ute i bostadsområdena i Chiles »poblaciones», har människor gått samman och skapat sina egna organisationer. Man tar itu med de vardagliga problemen, men bedriver också ett folkbildningsarbete som har stor betydelse i kampen för demokrati.

Med medel från insamlingen stöder Chilekommittén en sådan folklig organisation i Valparaiso. Personliga besök och brev har gett oss en bra inblick i verksamheten.

Husen klättrar uppför kullarna runt Valparaiso. Ju högre upp man kommer desto enklare och fattigare blir bebyggelsen. På en av kullarna, i Playa Ancha, bor nästan en femtedel av Valparaisos befolkning.

Högt uppe på kullen bor en del i hus som byggdes under Allende-tiden. De är de bästa. Andra bor i så kallade »tändsticksaskar», hus som Pinochet gjorde stort nummer av i sin valkampanj. Trots att de är små och har låg standard har folk knappast råd att bo kvar; de blev bra mycket dyrare än »landsfader» lovade.

Många bor i skjul som slagits upp utan tillstånd — ofta saknas både vatten och lyse.

I »poblacionen» är det svårigheter med underhåll av vägar, med sophantering och sanitet. Det är bekymmer med arbetslöshet, med hälso- och sjukvården, med skolgången. Man har svårt klara el- och vattenräkningarna. Det mesta av service har privatiserats.

Vägen rasade

1987 var FNs internationella bostadsår. Det året bestämde sig också en grupp människor i Playa Ancha för att gå samman och själva göra något åt förhållandena i sin »poblacion». Gruppen gick med i pobladororganisationen UNIPOVAL (Unión de Pobladores de Valparaiso).

Vid ett oväder hade en del av vägen rasat och några familjer hade fått sina hus förstörda. Gruppen uppvaktade myndigheter, skrev artiklar och bråkade och lyckades så småningom både få vägen reparerad och nya hus uppförda åt de drabbade familjerna.

Sedan dess har gruppen fortsatt sitt arbete att göra människor medvetna om sina rättigheter. Inför folkomröstningen 1988 och valet i fjol propagerade de för att folk skulle använda sig av sin rösträtt, och informerade om hur röstningen gick till. De slåss mot privatiseringen av elförsörjningen, ordnar aktiviteter för barnen och besöker de politiska fångarna i fängelset nere i stan.

Utbildning för demokrati

Enrique, eldsjelen inom UNIPOVAL i Playa Ancha, sammanfattar gruppens målsättning:

»Vi arbetar för att utbilda folk i »poblacionen» för den demokratiska process som har börjat i Chile och för att de mänskliga rättigheterna ska respekteras. Vi försöker lösa problemen för dem som inte har bostad. Vi vill medverka till att

erfarenheter förs över från en »poblacion» till en annan om hur man kan arbeta med kultur och aktivera barnen. Att demokratisera de grannskapskommittéer (Junta de Vecinos) som finns i området är också viktigt.»

Goda råd, mat och musik

Så här kan planeringen för en aktivitetsdag i ett område inom Playa Ancha se ut:

En läkare från CODEPU gör hembesök på förmiddagen. Ett 70-tal familjer har antecknat sig för att få besök av doktorn — ofta gäller det barn med diarré. Senare går en socialassistent och en advokat runt och ger råd i olika spörsmål som kan gälla bostaden, familjerätt eller arbetslagstiftning. Man äter en gemensam måltid, vita böror och majs, som lagas över öppen eld. Barnen får se kaspersteater och en clown dyker upp. En målning som ska sitta över scenen vid kvällens musikprogram görs klar och en enkel glödlampa riggas upp. Någon håller en appell om hur kampen för bättre villkor och bostäder ska fortsätta, ungdomar från området uppträder med sånger av Victor Jara och Violeta Parra, blandat med cumbia och nya låtar, dansen tar vid.

Väl använda pengar

Från Chilekommitténs insamling fick gruppen nyligen 200 dollar (ung. 1000 kr). De har mycket noggrant redovisat hur pengarna använts:

1. Färg till en muralmålning med temat »Rätten till livet» högt uppe på väggen på ett hyreshus. Mycket folk kom och ville att de skulle måla på fler ställen.

2. Manifestation för mänskliga rättigheter. Inbjudna var anhängare till politiska fångar, politiker och folket i området. Flygblad, affisch, scen, högtalare, bussresor.

3. Aktivitetsdag för barnen i poblacion Arturo Prat. Lekar, kaspersteater, mat, målarävling på trottoaren. Alla barn fick varm mjölkchoklad, frukt och godispåse. Alicia, sångerska och ansvarig för gruppens barnverksamhet, kommenterar: »Det skulle behövas en permanent barnverksamhet! Till det finns inte pengar, men idén finns kvar».

4. Utställning på gatan om mänskliga rättigheter. I grannskapskommitténs lokal visades en video om massgravarna som hittats i Pisagua. »Mycket folk kom. Många kände inte tidigare till verkligheten.»

Stöd som bygger upp

Det är förunderligt hur fyra målarburkar och några kilo chokladpulver kan dra igång en verksamhet som betyder så mycket! Detta är verkligen fråga om ett upplysningsarbete som börjar från grunden.

»Trots avståndet, mellan er och oss, skriver Enrique, känns det bra att veta att vi har stöd i vår kamp för mänsklig värdighet och för att bygga upp vårt land på nytt».

ROSEMARIE ANDERSSON

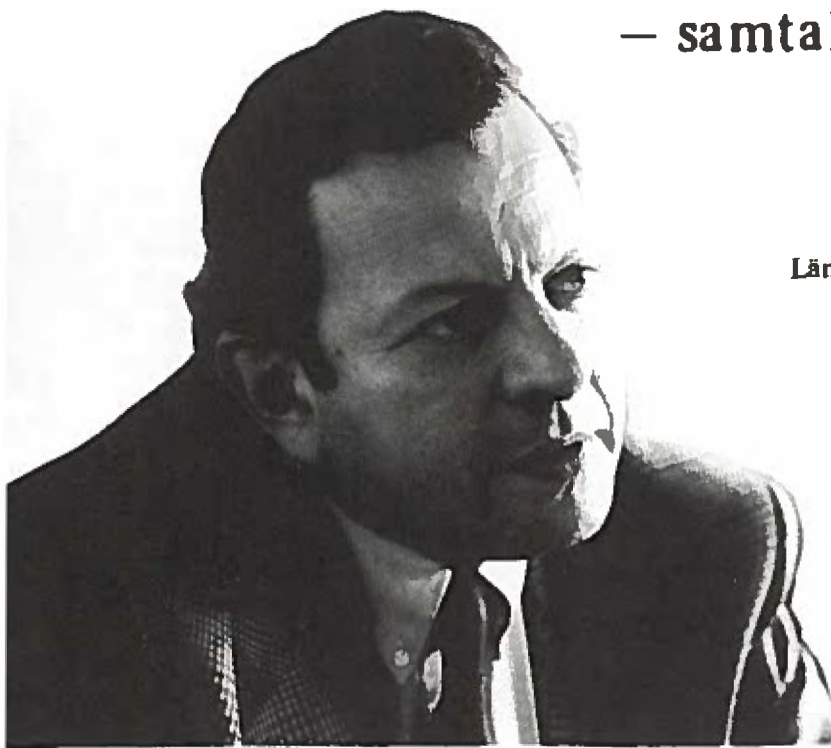
Du kan stödja UNIPOVAL:s verksamhet genom att sätta in ett bidrag på Chilekommitténs insamlingskonto pg 65 39 28 - 2.

Så här bor de flesta familjerna i området.

Isen är bruten

— samtal med nye ambassadören

Ambassadör Carlos Parra

Foto: Christer Hamp

Länge har den chilenska ambassaden i Stockholm varit en isolerad utpost, ett instrument för Pinochet-regimen. Besöken har varit få och avståndet till exil-chilenarna stort. Men förändring föder förändring och i och med maktskiftet byttes även Chiles Sverige-ambassadör ut. Ny man på platsen är Carlos Parra. Sedan han kom hit den 25 maj är det mycket som har blivit annorlunda.

— Ambassaden var mycket isolerad från Sverige, och lika tydligt var det stora avståndet mellan ambassaden och den chilenska kolonin i Sverige, berättar han om sina första intryck.

Men isoleringen bröts snart. Han började bjuda in olika grupper av chilenare i exil till ambassaden, och den svenska regeringen tog emot den nye ambassadören med öppna armar.

— Men vad de gjorde var egentligen bara att visa samma stöd som det svenska samhället och regeringen sedan länge gett dem som kämpade för demokrati i Chile.

— För den demokratiska rörelsen i Chile var det mycket viktigt att det fanns länder som tydligt tog avstånd från diktaturen, ända till slutet. Sverige var ett av de länderna.

Välkomnar investeringar

Kontakterna mellan Sverige och Chile beskriver han som mycket hjärtliga, och han välkomnar också de investeringar som svenska företag gör i Chile.

Det handlar om stora pengar. Skogsbolaget Stora planerar att investera sex miljarder kronor i en massafabrik, och har redan börjat delta i tallodlingsprojekt.

Men det är inte bara investeringens storlek som är viktig, poängterar Carlos Parra.

— Det handlar också om kvaliteten, och där har jag ett mycket gott intryck av Sverige. Sedan många år har man en sträng miljökontroll och en viss disciplin i sina

skogsprojekt.

— Där det finns svenska investeringar har man också den kontrollen. Den är inte nödvändigtvis ett resultat av den chilenska lagstiftningen, som är mycket bristfällig, utan snarare av den svenska mentaliteten. Den mentaliteten kan vara till hjälp för de kommande stegen i Chiles industrialisering, anser Carlos Parra.

— Vi kommer snart att ha en bättre miljölagstiftning, men de svenska företagens inställning ger oss ett andrum. I andra fall är exploateringen rent destruktiv, och där saknar vi möjligheter att stoppa och reglera.

Orosmoment

Utvecklingen i Chile beskriver ambassadören som på det hela taget lugn och positiv. Men det finns också orosmoment, framför allt landets ekonomi och diktaturens brott mot de mänskliga rättigheterna.

— Man kan inte utesluta möjligheten att de som stödde den förra regimen överdriver saker för att förvränga bilden av regeringens politik. Då och då går det rykten om att ekonomin är på väg nedåt eller uppstår oro för att dollarn fortsätter stiga.

— Och bland dem som stöder regeringen finns till exempel arbetarna, som gärna vill se förändringar i arbetslagstiftningen. Diktaturen begick otaliga brott mot de mänskliga rättigheterna, torterade och

fängslade, och många mördades eller bara försvann. Fortfarande hittar man nya massgravar, och det är många anhängare till diktaturens offer som vill se någon form av rättvisa.

President Aylwin gör vad han kan för att klargöra vad som har hänt, men diktaturens lagstiftning hindrar att många händelser blir helt utredda. Och den rättvisa så många kräver låter ännu vänta på sig.

— Jag tror man kan lita på Kommissionen för sanning och försoning, som undersöker fallen, säger Carlos Parra.

— Men det är viktigt att det sker utan någon politisk manipulation, för situationen i Chile kommer att vara känslig under de närmaste åren.

Många återvänder

— Försoningen måste ständigt fortsätta, men man kan inte vänta sig att den blir total och enhällig. Det viktiga är att det kan fortsätta som nu, att den överväldigande majoriteten är för en försoning.

En av de stora förändringarna i Chile efter diktaturen är att många nu återvänder från exilen.

— Jag skulle tro att de flesta av chilenarna i Sverige vill återvända, men det beror på förutsättningarna i Chile.

— Och eftersom de inte ser några goda förutsättningar i Chile så kommer större delen av dem att stanna här.

CHRISTER HAMP

Chilebulletinen 3/90

Chile: Dagbok: juni-okt

4 juni

En massgrav med 20 kroppar upptäcktes i Pisagua i utkanten av Atacamaöknen i norra Chile. Kropparna var på grund av det torra ökenklimatet mycket välbevarade, en del av dem låg i säckar, andra bakbundna och många med tydliga kulspår i skelettet.

Dessa ofrånkomliga bevis på Pinochet-diktaturens terror har lämnat få oberörda i Chile.

I Santiago hölls en stor demonstration där man krävde Pinochets avgång.

Senatens ordförande Gabriel Valdes sade att det inte kan råda något tvivel om att Pinochet såsom statsöverhuvud är ansvarig för vad som skedde under militärregimen. »Han kan skylla på att hans underlydande inte lydde hans order eller överskred sina befogenheter men sitt politiska ansvar kan han aldrig undgå.»

Pinochet har inte gjort något eget uttalande om massgravarna. I stället har armén utfärdat en komuniké undertecknad av Pinochet och andra generaler där man bl a »kräver respekt för armén». »Det är absurt att de som nu anklagar oss är de samma som 1973 orsakade en nationell katastrof som ledde till inbördeskrig.»

Pinochet hade inte lyckats få med sig de andra vapengrenarna i detta uttalande.

11 juni

Representanter för partierna i regeringen beslöt i ett möte med presidenten och bl a inrikesminister Krauss och justitieminister Cumplido att uppskjuta behandlingen i kongressen av den så kallade »ramöverenskommelsen» angående bl a de politiska fångarnas situation. Ramöverenskommelsen var vad som återstod av regeringens förslag »Cumplidolagarna» efter de förhandlingar man hade haft med högerpartierna UDI och RN.

Det var fynden av massgravarna i norra Chile och de känslor det väckt till liv som fick regeringspartierna att inse att de inte kunde ställa sig bakom en sådan överenskommelse.

24 juni

Andres Zaldivar återvaldes som partiledare i Kristdemokratiska partiet.

27 juni

MIR kallade till presskonferens där man officiellt meddelade att MIR utfört omkring 600 väpnade aktioner under åren 1973 - 86. Det misslyckade försöket med gerillaverksamhet i Neltume och Nahuelbuta anser man fortfarande som berättigat, men mordet på general Urzua be-tecknades som ett politiskt misstag. Av MIR:s medlemmar har 144 dödats och 235 försvunnit under diktaturtiden.

28 juni

Slutdatum för anmälningar till Kommissionen för sanning och försoning. 3 198 anmälningar har kommit in, 1 602 fall gäller Santiago och resten övriga landet. Man har endast räknat de anmälningar som gäller kidnappning, tortyr, etc. med dödlig utgång.

12 juli

På kyrkogården i Concepcion fann man fyra kroppar i en namnlös grav. En av de döda visade sig vara Isidoro Carrillo, känd ledare för gruvarbetarfacket i Lota som sköts i oktober 1973.

När sonen Vasily Carrillo, politisk fånge anklagad för attentatet mot Pinochet, ansökte om tillstånd att gå på faderns begravning beviljades det först, men senare ändrades beslutet och han fick inte lämna fängelset.

17 juli

»Socialistpartiet, MIR och kommunistpartiet vinner i valen till grannskapskommittéerna. För kristdemokraterna går det inte så bra.» Kristdemokraten J.C. Godoy beklagade sig över att PS ute i Santiagos kåkstadsområden mera samarbetar med PC och MIR än med dem.

19 juli

Sergio Molina installerades som minister i det nybildade Planerings- och kooperationsdepartementet. Det ersätter ODEPLAN där Molina tidigare var byråchef. Vid tillfället meddelade den nye ministern att regeringen har beslutat avsätta ytterligare 60 000 miljoner pesos (200 miljoner dollar) för sociala program. Tillsammans med de tidigare anslagna medlen och resurser från utlandet blir detta den största suma som någonsin i Chiles historia använts för sociala ändamål.

20 juli

Generalmajoren Gonzalez Samohod tvingades lämna in sin avskedsansökan som en följd av att en av hans officerare gjort ett uttalande för en tidning i Punta Arenas. Bl a sade officeren att »om inte DINA hade varit så effektiv skulle utan tvivel den samhällsomstörtande verksamheten i Chile lyckats vilket skulle ha orsakat det chilenska folket stora ekonomiska och mänskliga skador. Han sade också att armén ska försvara var och en av dem som någon gång arbetat i DINA eller CNI.

28 juli

På resa i Brasilien yttrade sig president Aylwin mycket kategoriskt om de politiska fångarna: »I Chile finns nu ingen som sitter fängslad av rent politiska skäl.

Det handlar i verkligheten om personer som har begått våldshandlingar av politiska motiv. Om man kallar dem politiska fångar är det att felanvända språket.»

31 juli

Inrikesminister Krauss upprepade att i Chile finns inte längre några politiska fångar. De har benådats av presidenten. De som nu finns kvar i fängelserna är sådana som har befunnits skyldiga till våldsbrott. Han sade också att »diskussionen om dessa adjektiv, om fångarna är politiska eller inte, är en fråga som fast den kan vara relevant ur en synpunkt inte är det ur en annan nämligen i fråga om försöken att finna en rättslig lösning av problemet.»

3 aug

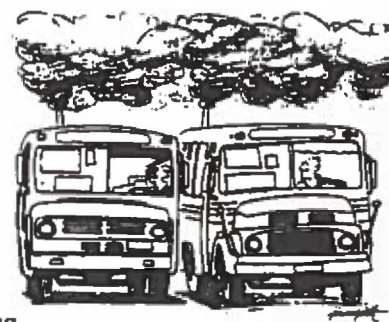
Bostadslösa människor ockuperade obebyggd mark på tre ställen i Santiago. Två av ockupationerna slutade fredligt efter förhandlingar med regeringsrepresentanter. Den tredje upplöstes av polis.

8 aug

Kommunistpartiets centralkommitté utslöt Luis Gustavo som tillsammans med två andra f.d. centralkommittémedlemmar bildat en grupp kallad Pro-Vocacion Democratica. I mitten av augusti protesterade ungefär 500 välkända partimedlemmar bl.a. Manuel Riesco och Fanny Pollarolo mot utslutningarna och krävde att en demokratisk kongress sammankallas.

15 aug

Carlos Cerda som utreder 19 kommunisters försvinnande 1976 överklagade högsta domstolens beslut att lägga ned utredningen med motiveringen att den omfattades av 1978 års amnesti. Cerda menar att Chile genom en lagändring som gjordes förra året måste rätta sig efter internationella mänskliga rättighetskonventionen. Enligt denna kan vissa brott mot mänskligheten inte omfattas av en amnesti.

17 aug

Kommunikationsminister German Correa tillkännagav regeringens plan för att begränsa busstrafiken i Santiago. 7 000 bussar som är mer än 18 år gamla kommer ►

► att tas ur trafik, hälften i juli nästa år och andra hälften 1994. Bussägarna, som alla är privata, ska kompenseras ekonomiskt. Correa beräknar att det kommer att kosta 15 miljoner dollar. Det ska delvis finansieras med en höjd licensavgift för privatbilar.

25 aug

I ett enhälligt beslut förklarade Chiles högsta domstol att Pinochets amnestilag från 1987 är grundlagsenlig.

4 sept

Salvador Allende begravdes i Santiago. På familjens begäran förekom inga militära hedersbetygelser. President Aylwin och regeringen deltog i ceremonin.

10 sept

Som vanligt i september fick Pinochet även det här året hålla sitt lunchtal inför Santiagos Rotaryklubb. I år lyckades han reta upp Bonn. Han sade vad han tyckte om den västtyska armén »det är en armé av drogmissbrukare, långhåriga homosexuella och fackföreningsaktivister».

11 sept

I Santiago hölls en demonstration med en massa för de som fallit vid kuppen i september 1973. Därefter begav sig deltagarna till Allendes grav på kyrkogården i Santiago. Där upplöstes massmötet av polis med tårgas och gummikulor. 12 personer skadades och 80 arresterades.

Ett möte i Santiagos centrum ordnat av organisationen »Kvinnor för livet» upplöstes också. 17 personer arresterades.

20 sept

President Aylwin hade kallat Pinochet till ett möte i Monedapalatset för att be honom hålla sig inom de konstitutionella ramarna för sin tjänst. Presidenten avsåg särskilt uttalanden och handlingar som faller inom politikens område och nämnde som exempel Pinochet uttalande om den tyska armén.

Pinochet har under den senaste tiden lyckats skapa sig en ställning där han kan handla och uttala sig som politiker och detta vill regeringen sätta stopp för.

4 okt

President Aylwin kom tillbaka till Chile efter sin resa till bl a Mexico och USA, där han talat i FN. Ett välkomstmöte utanför Monedapalatset hade ordnats av valkoalitionen Concertacion. Chilenarna skulle visa sitt stöd för sin president. Mötet blev en stor besvikelse. Man hade väntat att minst 50 000 personer skulle samlas, men det kom knappt 10 000. Socialistpartiet som till en början visat sig positiva lyste med sin fränvaro.

10 okt

Vapenfabrikanten Cardoen säljer nu sina splitterbomber till Etiopien. Försäljningen tog fart sedan USA tvingat Israel att stoppa sina leveranser. Cardoen har sedan årets början sålt närmare 700 bomber. Utrikesministeriet säger sig vara ovetande, men enligt en annan källa fick Cardoen i början av oktober ett muntligt besked att han kunde sälja vart som helst utom till Irak.

Nyheter & Kommentarer

CLOTARIO BLEST DÖD

Den legendariske chilenske fackföreningsledaren Clotario Blest har gått ur tiden, mer än 90 år gammal dog han den 1 juni i år.

Under större delen av sitt långa liv arbetade han outtröttligt för att försvara arbetarklassens intressen. Det var Clotario Blest som 1953 grundade CUT, Central Unica de Trabajadores (chilenska LO) och han var dess ordförande under många år.

Efter militärkuppen 1973 engagerade han sig bl a för de politiska fångarna och han blev för många en symbol för motståndet mot diktaturen.

AIC—Arbetarrörelsens Internationella Centrum, har kommit ut med en ny liten lättläst bok om utvecklingen i Chile: Chile på nytt, skriven av Margareta Grape och Birgitta Silén. Den börjar med maktöverlämnandet i mars och varvar sedan tillbakablickar på de 20 senaste årens händelser med besök hos en chilensk familj nu i vår — en effektiv och bra metod. Boken slutar med ett mer analytiskt resonemang om vänsterns, högerens och demokratins möjligheter i Chile.

Boken kostar 15 kr. Beställ från Chilekommittén, genom att sätta in 15 kr på postgiro 88 72 33-5, skriv »Chile på nytt» på talongen, eller direkt från AIC, tel 08/796 25 00.

CHILEKOMMITTENS ÅRSMÖTE

I helgen 8 — 9 september hade Chilekommittén seminarium och årsmöte. Vid seminariet deltog hela Chile-kursen vid Färnebaskolan — de studerar Chile och ska resa dit på 3 månader senare i höst.

Johan Solander redogjorde på lördagen för den politiska situationen i Chile just nu, ett drygt halvår efter att den demokratiskt valda regeringen trätt till.

Martin Aroven tog upp problematiken på de mänskliga rättigheternas område. För diktaturens politiska fångar är situationen idag djupt otillfredsställande. Kan en demokrati hålla politiska fångar? Kan ansvar och straff utkrävas för diktaturens brott?

Rosemarie Andersson visade bilder och berättade om pobladorrörelsen i en kåkstad och Lars Bildt talade om Chile som biståndsland.

Chilekommitténs framtid

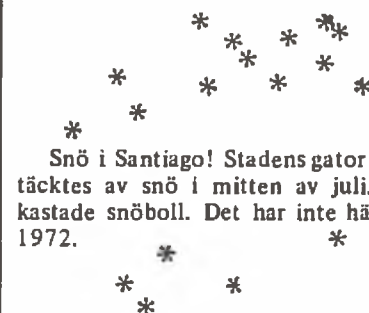
Diskussionen om och hur Chilekommittén ska fortsätta sin verksamhet inleddes under lördagen och präglade söndagens årsmöte.

Mot en fortsatt verksamhet talar att Chilekommittén har fullgjort sin uppgift — diktaturen har fallit. Det skulle kunna vara rätt tidpunkt att sluta. Dessutom: antalet människor som idag driver solidaritetsarbetet är för litet. För en fortsatt verksamhet krävs förnyelse och nya aktivister.

Argument för en fortsatt verksamhet: det vore synd att inte ta tillvara de kunskaper som finns i kommittén och de kontakter som etablerats. Det finns många uppgifter kvar för solidaritetsrörelsen: de politiska fångarna, arbetet för mänskliga rättigheter, stöd till den folkliga rörelsen, information om utvecklingen.

Styrelsen fick i uppdrag att arbeta med inriktning på en *successiv* avveckling. Men diskussionen om Chilekommitténs framtid fortsätter och det kommande året får utvisa vilka möjligheter som finns att fortsätta. Avgörande blir engagemanget från nya intresserade och nya idéer för solidaritetsarbetet.

Följande paroller antogs:
Stöd återuppbyggandet av demokratin i Chile!
Frige de politiska fångarna!
Bekämpa imperialismen!

Snö i Santiago! Stadens gator och torg täcktes av snö i mitten av juli. Barnen kastade snöboll. Det har inte hänt sedan 1972.

SVIKNA ÄNNU EN GÅNG

Alberto Fujimori var mannen som skulle föra Peru ut ur den ekonomiska krisen utan att trampa de fattiga på tårna. Folket gav honom sitt stöd. Tillbaka fick de en rejäl kalldusch.

Den 28 juli 1990 hölls presidentval i andra omgången i Peru. Segrare blev ingenjören Alberto Fujimori.

I kampen om regeringsmakten fanns den traditionella högern med sina planer på att reformera staten genom att privatisera produktionen och servicesektorn. De planerade också att genomföra ett ekonomiskt chockprogram, som skulle medföra stora prishöjningar på baslivsmedel och orsaka massarbetslöshet.

»Förändring»

Medtävlaren var en okänd universitetsrektor Fujimori, son till japanska invandrare, en »nisei». Han var partilös. Istället bildade han en stödorganisation »Förändring 90» som också stöddes av de partier som förlorade i den första omgången. Fujimori lovade att inte vidta några ekonomiska åstramningar som skulle beröra de fattigaste klasserna i landet. Han skulle inte heller privatisera.

Partilös

För första gången i Perus demokratiska historia regerar en president utan parti. Det kan innebära vissa fördelar som t ex att maktavaren inte är utsatt för inre påtryckningar från sitt parti utan har större möjligheter att nå samförstånds lösningar med alla politiska krafter.

Den nye presidenten har sökt efter personer och inte politiska partier för sin regeringsbildning.

Beroende och utarmat

En lång rad regeringar har förvandlat Peru till en helt och hållet utlandsberoende stat. De har åstadkommit en sådan fattigdom och en inflation som man aldrig tidigare skådat i landets historia (inflationen var i juni 67 procent och i juli 95 procent enligt statistik från det privata institutet Cuanto).

Rika gynnas

Befolkningen blev alltså mycket förvånad när Fujimori den 9 augusti presenterade sina aggressiva åtgärder: – bränslepriserna höjs med mer än 3000 procent, – priset på vatten och el stiger i nästan samma grad, – livsmedelspriserna höjs med mellan 300 och 1000 procent.

Med en sådan ekonomisk politik avlägsnar sig den nya regeringen, efter bara tio dagar vid makten, från folkets vilja och går till angrepp med ett program som ger stora chockverkningar. De rika är de som gynnas mest eftersom de inte på-

läggs någon som helst beskattning eller annan form av avgifter.

Det irrationella i den här sortens åtgärder är att man inte använder sig av något stödprogram för lönesättning och livsmedelsförsörjning. Istället ser man till, genom det ekonomiska paketet, att arbetarnas löner minskar från omkring 25 till 15 dollar i månaden.

På imperialismens villkor

I den här situationen väntar sig invånarna att man omedelbart inför ett

socialt hjälpprogram, men till dags dato har inget gjorts. Man överlåter åt människorna själva att finna lösningar för att överleva.

Peru upplever idag samma situation som andra latinamerikanska länder redan fått känna av, nämligen att den folkvalde presidenten överger vallöften för att istället genomföra ekonomiska åtgärder enligt imperialismens direktiv (Venezuela, Argentina, Brasilien etc).

PERUGRUPPEN I STOCKHOLM

Några punkter i Fujimoris regeringsprogram:

Föra in Peru i det internationella finansieringssystemet.

Strukturerar om statliga företag och reaktivera små och medelstora företag.

Upphäva lagen om förstatligade banker.

Minska den statliga verksamheten.

Rejäl upprepning inom administrationen, bilda en kommitté mot korruptionen.

Stödåtgärder för kvinnor och barn.

Respekt för de mänskliga rättigheterna.

Dialog med de grupper som gript till vapen.

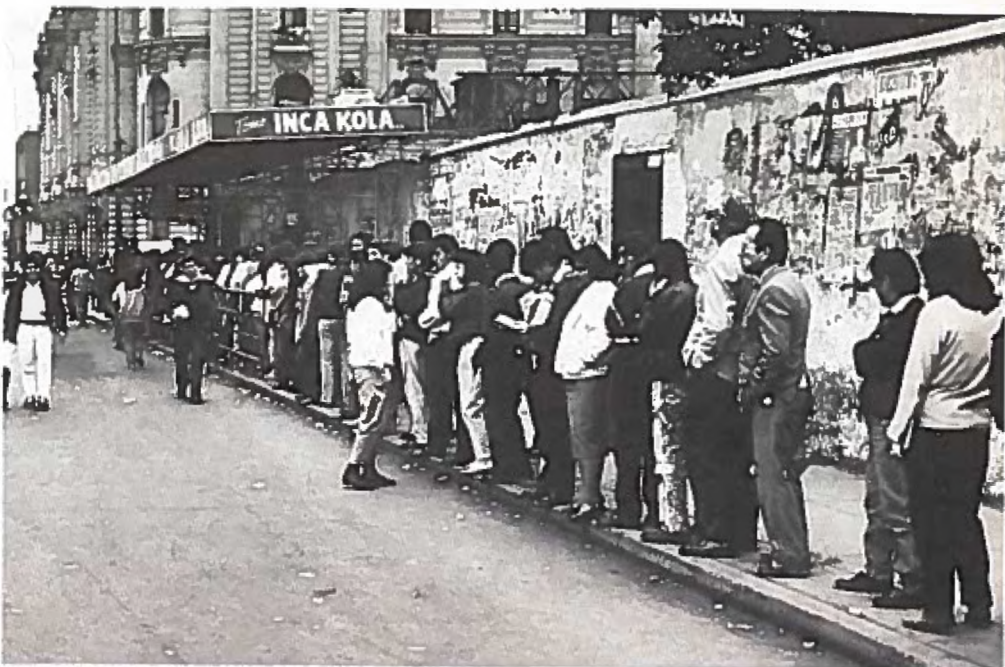
Utröta koka-odlingen, med alternativa lösningar för producenter.

Priserna på matvaror stiger dag för dag.

Foto: Michael Eriksson

Busskö i Lima

Utopierna måste leva!

I samband med socialdemokraternas kongress i oktober kom Nicaraguas förre president, FSLN-ledaren Daniel Ortega på besök. Inför en talrik och engagerad publik framträdde han i Medborgarhuset i Stockholm.

Ortega är en stark talesman för Tredje världen och uppehöll sig i sitt tal mer i förbigående vid FSLN:s valnederlag.

Han så att säga höjde ribban för solidariteten.

Här följer i sammandrag hans appell.

Översättning och bearbetning
INGVAR ENGHARDT

Jag skulle vilja att vi en stund reflekterade över vad som för närvarande pågår – inte bara i Nicaragua, Centralamerika och Latinamerika – utan i hela världen.

Vi har alltid krävt att södra halvklotets folk skulle få integreras i världens utveckling, som likaberättigade parter. Vi har mött gensvar från många håll, även från viktiga delar av USA:s folk. Men de nordliga ländernas stöd och medverkan för lösandet av problem och konflikter som vi har på södra halvklotet, har varit ganska konjunkturmässiga. De har ingripit bara när deras ekonomiska intressen hotats. När konflikterna kontrollerats drar de sig åter tillbaka.

Vid Centralamerika-presidenternas möte i Guatemala i augusti 1987 sade Honduras president till mig: »Europa bryr sig bara om Centralamerika, därför att det varit revolution i Nicaragua. Det skulle inte finnas en enda civil regering här utan idel militärregimer, om inte revolutionen kommit.»

Så säger presidenten i ett underordnat land, som tjänat som instrument för USA:s aggression mot Nicaragua ...

Bestämmer rättsordningen

Nu förändras världen. Men det är på norra halvklotet det sker. Dialogen fördjupas i Norr och mellan Öst och Väst sedan socialistblocket fallit. Det är dialogen i nord som bestämmer den ekonomiska världsordningen. Medan vi i söder är helt marginaliserade och hålls utanför.

Vi måste påpeka att det är stor skillnad på vad som händer i Östeuropa och på situationen bland söderns folk. Det går inte att jämföra detta med de förväntningar som finns och den beredskap till kamp för förändring som råder hos oss.

Den dialog om teknisk och ekonomisk utveckling som förs mellan stater i norr berör inget av det som är huvudfrågor i söder. På södra halvklotet har vi mer brådskande frågor. Framför allt detta med den ökande barnadödligheten. Den där dialogen påverkar inte våra sociala förhållanden eller vår försvagade ekonomi.

Vad mannen och kvinnan, de arbetande människorna i Latinamerika söker är arbetstrygghet och stabilitet. Rätten till en utkomst för att inte hamna i den arbetslöshetsarmé som växer för var dag. De tänker inte på Europa.

Om förändringarna på norra halvklotet hade inneburit ökad sysselsättning på södra halvklotet så hade saken varit i ett annat läge.

Nytt innehåll

Vi vet att för att människorna i Latinamerika skall få mat i magen, krävs det en radikal omläggning av nordländernas politik, att den får ett nytt innehåll och nya värderingar.

Latinamerika löper i dessa nya omständigheter risken att bli än mer fjärrat vid USA:s politik.

Den roll Europa spelat för att nå en fredlig lösning på de centralamerikanska konflikterna har varit positiv. – Men nu kanske Europa drar sig tillbaka eftersom »problemet är löst» i och med att sandinisterna inte längre sitter vid makten i Nicaragua.

Det förefaller då som om hela fredsprocessen i Centralamerika bara gått ut på att få bort sandinisterna! Det var ju de som så oroade nordamerikanerna. – Men det påverkar oss lika mycket vad Europa gör som vad Europa inte gör.

Dubbelmoral

Ett annat problem är den internationella juridiska ordningen.

Vi kan inte godta en dubbelmoral i den internationella rättsordningen. Det kan inte få finnas goda invasioner och dåliga invasioner. USA har använt sig av OAS (De Amerikanska Staternas Organisation) för att invadera länder i Latinamerika. De sammankallar en generalförsamling av OAS för att få stöd för ett ingripande i Latinamerika. Där antas en resolution till stöd för USA:s handlande. Så t ex i invasionen i Dominikanska Republiken. Dit för USA-trupper, ackompanjerade av Somozas garde, brasilianska militärregeringens trupper,

costarikanska trupper, guatemalanska, ja, från alla Latinamerikas militärdiktaturer och de så kallade »demokratierna» i Latinamerika.

OAS förvandlades till ett instrument för USA:s imperialistiska politik i Latinamerika, och för att angripa och invadera länder, isolera och attackera Cuba t ex.

Beträffande FN-systemet så är det med alla ofullkomligheter ett något så när balanserat system, men även där är det stormakterna som hade och fortfarande har den verkliga makten.

Det kan aldrig bli ett rättvist system när man väger in den militära och ekonomiska makt som olika stater har. Vad FN har krävt är en demokratisering för att alla länder, små och stora, med och utan militär makt skulle ha samma rättigheter och samma skyldigheter.

Fredens decennium

Därför, när Nicaragua i de icke-allierade staternas rörelse föreslog att 90-talet skulle bli ett årtionde av fred och internationell rätt så gjorde vi det inte bara för att deklarerar en vacker tanke, utan för att arbeta för att omvandla de internationella juridiska instrumenten.

USA röstade också för detta när det presenterades i FN: Att kalla 90-talet för ett »fredens decennium».

Men inte hade USA mer än nått och jämt stött denna deklaration så invaderar de Panama!

Och vad hjälper det med ett FN, när en dom i Internationella Domstolen i Haag som går emot och fördömer USA:s aggression inte får tillräckligt stöd i den internationella gemenskapen? Vi står inför en situation av systematiska orättvisor och notoriska förbrytelser mot länderna i söder. (Se not!)

USA invaderade Grenada och vad skedde? Absolut ingenting! Ingen fast reaktion gentemot USA. USA invaderar Panama och

Not: Haagdomstolen dömdo USA på åtta punkter för brott mot folkrätten samt till att omgäende gottgöra Nicaragua för skador på liv och egendom med 17.000.000.000 dollar.

inte heller nu blir det några reaktioner från norra halvklotets länder. – USA angrep direkt Nicaragua under mer än tio år. Internationella Domstolen i Haag fördömde, men utan att få gensvar från länderna i norr!

I vems tjänst står då den internationella rättsordningen? I vems tjänst står FN?

Det är helt enkelt så att för det norra halvklotets länder passar det inte att anmärka på USA för aggressioner mot södra halvklotets länder. Ty på så vis garanterar sig dessa länder rätten att själva ingripa mot södern när så passar dem.

England drar ut mot Argentina i Malvinas utan större problem.

Gör vad de vill

Frankrike gör vad de vill i Polynesian (Moruroa, Nya Kaledonien). Man kunde fortsätta att räkna upp många fall som visar hur länderna i norr uppför sig gentemot Södern.

Den internationella rättsordningen har helt enkelt ställts i stormakternas tjänst.

Men nu är problemet ännu värre. För i och med krisen i Persiska viken har FN helt tappat koncepten. USA utnyttjar FN som de utnyttjat OAS: för att rättfärdiga sina aktioner mot länder i söder som är ekonomiskt intressanta för USA.

Vi är emot varje slag av invasion. Varje invasion varifrån den än må komma är värd att fördömas. – Men mest är vi emot denna de norra ländernas dubbla moral. Och det gäller ju särskilt USA. Det har gått så långt att det är USA som flaggar mot interventioner i världen!

Vansinnigt förälskade

Varför hastar man till Persiska viken? Vadan detta enorma intresse? Är man händelsevis emot interventionspolitik? Är man plötsligt emot invasioner? Det skulle vi alla applådera. Nej, vi står inte inför en berömvärd sinnesändring. Inte beror det på någon omtanke om golfstaternas invånare! Inte på att de hyser någon kärlek till barnen i golf-länderna!

De åker dit för att de är så vansinnigt förälskade i petroleum! Allt beror på oljan, det vet vi, och om där inte funnes, olja skulle det inte ha rört dem i ryggen.

Men vad som är synnerligen oroande är att FN håller på att falla in i ett mönster av att sluta upp bakom sånt här. Detta är mycket oroväckande för södra halvklotets länder. Man önskar att vi hade sett samma »kraftfulla» handlande från FN när USA invaderade Grenada, när USA invaderade Panama och när de utförde sin aggression mot Nicaragua!

Kamp för förändring

Det finns en ny uppdelning av världen. Hur den skall se ut bestäms på norra halvklotet. Eftersom den internationella juridiska ordningen är försvagad ställs den ytterligare i stormakternas tjänst.

Vad måste göras i detta läge?

Vi måste för det första protestera. Höja vår röst och avslöja dem! Vi kan inte hålla på och beklaga oss. Att beklaga sig är inte

vad som anstår den som vill förändra saker, en revolutionär. Vi måste i stället kämpa, och kämpa igen, för rätten till förändringar. Vi måste börja förstärka dialogen Syd – Syd. En dialog som föds där! – Vi måste också öka dialogen Nord–Syd, men den dialogen skall börja underifrån.

I svåra stunder, där FSLN:s valnederlag bara är en sekundär faktor i de stora omvälvningarna, så sätts vi på prov. Det är mycket lätt att få folk att sluta upp, när man firar seger. Men det är värre att samla folk i svåra stunder. Men det är just i dessa svåra ögonblick som vi måste mobilisera. Vi måste få med oss nordens män och kvinnor, de mest medvetna och känsliga, liksom de mest medvetna och känsliga på södra halvklotet.

Den utmaning vi står inför är stor. Det måste vi vara medvetna om, om vi vill vara konsekventa med det vi talar om.

Vi vill skapa en kampfront mellan folken i norr och folken i söder. Det kan synas som en utopi. Men det är vår utopi. Norden har sina mål som är väl uttalade.

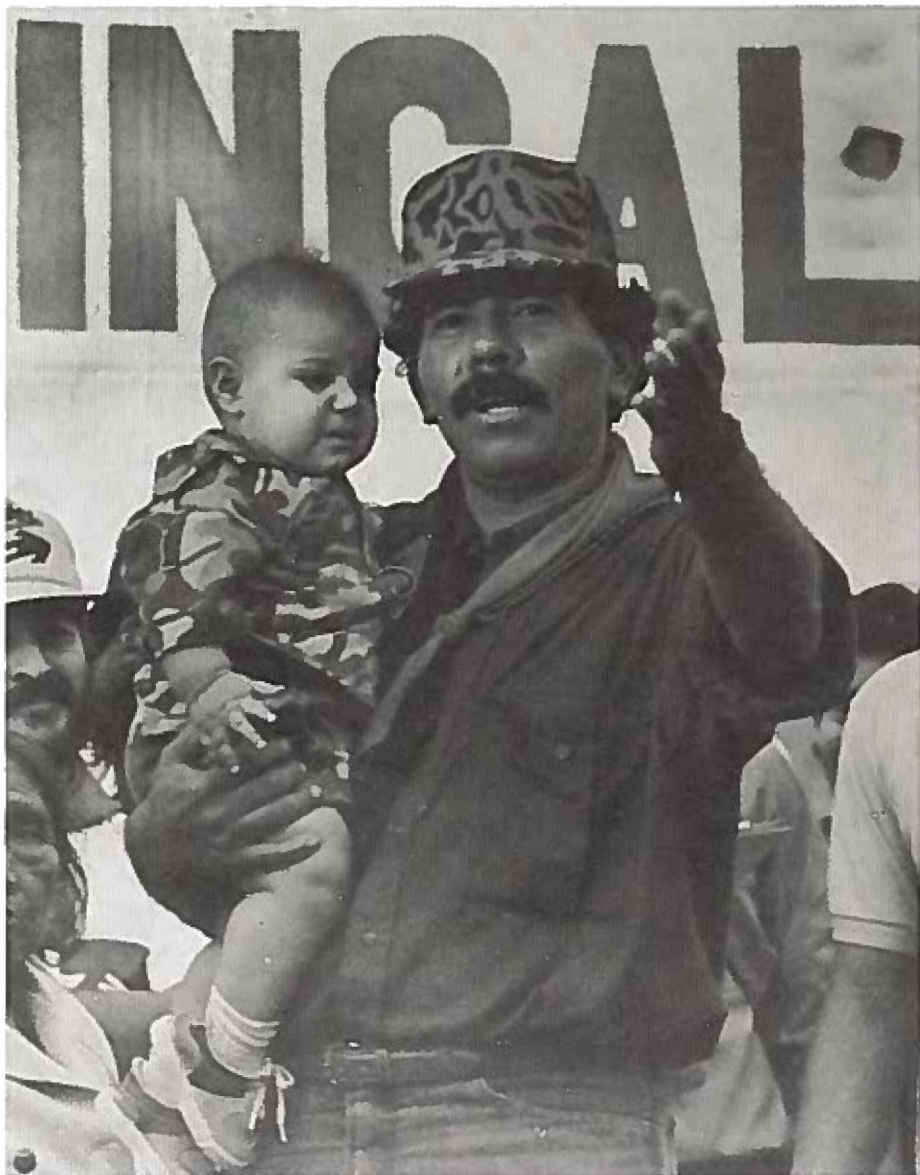
De är motsatsen till vår utopi. Jag förstår att det kan vara lite invecklat för folken i norr att börja en dialog med södern. Det intryck som händelserna i Europa gör på folken, och även på de progressiva människorna här, och som försvagar förhoppningarna, är större än det de gör på folken i söder.

Jag kan förstå att det för er i norr kan vara svårt att förstå att vi i söder lever med utopier. I norr vill man ha konkreta saker, inte utopier.

Paternalism och pessimism

Men saken är faktiskt lite mer invecklad än så. Jag talade med några vänner i solidaritetsrörelsen i Tyskland, vänner till El Salvadors och Nicaraguas folk. De visade sig ganska besvikna på utvecklingen hos oss. Allt vårt kompromissande!

Det är lätt hänt att en relation mellan kamrater från norr och människor i söder tar sig uttryck i paternalism. Blir det inte snabba resultat så blir man pessimist. Men

På södra halvklotet är våra huvudfrågor av annat slag än de i norr – framför allt den ökande barnadödligheten. Daniel Ortega i valkampanjen 1990.

Foto: Frank Sundberg, UBVs bildarkiv

Foto: Peter Torbiörnsson

► om man istället upplever kampen som sin egen så kan man också ta motgångarna med bibehållet hopp och optimism.

Vi i söder förlorar inte hoppet! Vi måste försvara de framsteg vi gjort, oavsett vad som inträffar i norr.

Alltså förs kampen vidare i Sydafrika, i Latinamerika och i Asien.

Nu skall man snart fira 500-årsjubileet av att Amerika upptäcktes. Det vill säga den omständigheten att spanjorerna kom dragandes till oss med hästar, kanoner, pengar och tortyrredskap.

Vi borde hellre rikta intresset mot den nyare formen av kolonisation i Tredje världen. Man har kommit med nya metoder för att betvinga dessa folk: finansiella, teknologiska och med diskriminerande affärsrelationer.

När det gäller Nicaragua så inbjöd vi USA att delta i valprocessen. Men det ville USA inte vara med om. Alltså drog sig högerkoalitionen Coordinadora ur. Och trots att sju partier ändå deltog i valet, ansåg USA-administrationen inte att det var »legitimt».

År 1990 hade USA ingen annan utväg än att ställa upp i valet. Militärt var de be-

segrade. Men vi hade ingen möjlighet att förhindra deras militära eller politiska inblandning. Därför ville vi byta ut den militära kampen mot valurnorna.

President Bush lovade alltså, att om folket röstade på UNO (centerhögeralliansen) så skulle handelsembargot lyftas.

Yankies vann en taktisk seger eftersom folket hungrade. Vi måste nu försvara de revolutionära landvinningarna underifrån.

Generalstrejken i maj och den i juni-juli skyldes på FSLN. Vi skulle fälla regeringen. Men vi vill inte störta regeringen. Den sätter krokben för sig själv. Vi tvingades ingripa för att rädda den! Nu breder arbetslösheten ut sig, småindustrin krisar, barnadödligheten ökar.

Vi måste nå en samförståndslösning innan landet störtas i kaos.

En av revolutionens stora landvinningar är strukturen på Nicaraguas försvarsmakt. Den skall användas endast till försvar mot angrepp utifrån. Den kommer aldrig att skjuta mot sitt eget folk. Därmed garanteras att den ideologiska kampen kan föras utan att folket utsätts för förtryck.

Regeringen har inget annat våldsinstrument. I så fall måste de göra om

konstitutionen. Men även om de härför skulle få 2/3 majoritet, så kan de inte ändra arméns inställning. I Nicaragua vet arbetarna att armén är till för att försvara landet, inte för att undertrycka och stoppa civil politisk kamp.

De progressiva krafterna i Latinamerika håller ställningarna. Folken kämpar fulla av förhoppningar. Vi är inte demoraliserade, särskilt inte folket på Kuba, i Nicaragua och El Salvador. Men jag menar att ni i norr har samma ansvar i kampen som folket i söder.

Det handlar om rättvisa eller ej. Våra segrar är också era segrar. Vårt lidande är också ert lidande. Rättvisan är det mål som förenar oss. Låt oss visa dem som bara kan hata att vi kan älska och vara solidariska!

Jag menar att vi gott kan fjärma oss från ideologiserade positioner, men vi måste också betänka vårt gemensamma intresse av ett liv i fred.

Om utopierna dör så har mänskligheten också dött!

Siempre adelante!

Framåt kamrater!